

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedra

Emilijos Bartkutės,

V kurso

Privatinės teisės: civilinės ir verslo teisės

vientisųjų studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Nuotolinių sutarčių sudarymo būdai ir elektroninių parašų teisinė
galia**

**Methods of Concluding Contracts in Distance and Legal Force of
Electronic Signatures**

Vadovas: Doc. dr. Laurynas Didžiulis

Recenzentė: Doc. dr. Danguolė Bublienė

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe analizuojamas nuotolinių sutarčių sudarymas telefonu, elektroniniu paštu ir internetu, išskiriant šių sutarčių sudarymo momentą, bei atskleidžiamas nuotolinių sutarčių reglamentavimas Lietuvos teisinėje sistemoje. Taip pat, vertinama elektroninių parašų teisinė galia ir tiriama galimybė ateityje užtikrinti elektroninių parašų įrodomąją galią.

Pagrindiniai žodžiai: nuotolinė sutartis, nuotolinė vartojimo sutartis, telefonas, elektroninis paštas, internetas, elektroninis parašas.

This Master's thesis analyses the conclusion of distance contracts by telephone, e-mail and internet, distinguishing the moment of conclusion of these contracts, and reveals the regulation of distance contracts in the Lithuanian legal system. It also assesses the legal validity of electronic signatures and explores the possibility of ensuring the evidentiary value of electronic signatures in the future.

Key words: distance contract, distance consumer contract, telephone, e-mail, internet, electronic signature.

IVADAS

Darbo aktualumas. Ketvirtosios pramonės revoliucijos tempas ir plati įvairovė paskatino asmenis perkelti dalį savo santykių į virtualią erdvę. Skaitmeninių ryšių pasaulyje žmonės komunikuodami virtualiai, gali bet kurioje pasaulio vietoje ieškoti informacijos, ją dalintis, laisvai reikšti mintis bei plėtoti tarpusavio santykius (Schwab, 2017, p. 141). Dėl to sutarčių sudarymas pasitelkiant nuotolinio ryšio priemones tampa vis plačiau naudojamas būdas kurti, keisti bei nutraukti teisinius santykius.

Be to, 2019 metais COVID-19 pandemijos sukelti trikdžiai privertė įmones ir privačius asmenis net tik peržiūrėti savo sutartis ir jose numatytas teises ir pareigas, pradedant mokėjimais ir baigiant sutarčių vykdymu, tačiau ir pereiti prie naujų sutarčių sudarymo, naudojant nuotolines ryšio priemones. Pavyzdžiui, Lietuvoje prekyba virtualioje erdvėje 2020-2021 metais išaugo net 50 procentų (Prekyba per karantiną..., 2021).

Dažniausiai išskiriamos nuotolinio ryšio priemonės, tai telefonas, elektroninis paštas ir internetas (2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB (toliau – Direktyva 2011/83/ES) 20 p.). Todėl galima teigti, kad tai yra dažniausiai naudojamos priemonės sudarant nuotolines sutartis. Taigi, tiek ketvirtoji pramonės revoliucija, tiek pandemijos sukelti apribojimai dar gerokai padidino tokių ryšio priemonių, kaip telefonas, elektroninis paštas ar internetas, naudojimą sutarties sudarymui.

Toks sutarčių, sudaromų telefonu, elektroniniu paštu ar internetu, pagausėjimas ir jų savitumas, nulemia poreikį peržvelgti kiekvieno šių sudarymo būdų ypatumus, tokius kaip sudarymo momentas. Taip pat, analizuoti šių sutarčių sudarymo reglamentavimą Lietuvos teisinėje sistemoje bei atskleisti jo keliamas problemas.

Per pastaruosius metus ženkliai išaugus elektroninei prekybai, pastebėtina, jog didžioji dauguma nuotolinių sutarčių yra sudaromos tarp vartotojo ir verslininko (Įprotis apsipirkti internetu išlieka, 2021), todėl būtina atsižvelgti kaip teisės aktai gina vartotojo teises skaitmeninėje erdvėje bei analizuojant nuotolinių vartojimo sutarčių reglamentavimą, svarbu įvertinti kaip jis įgyvendinimas praktikoje.

Daugybei sutarčių persikėlus į elektroninę erdvę, elektroniniai parašai, kurie yra neatskiriama nuotolinių sutarčių dalis, taip pat tapo populiaria priemone pasirašyti nuotolines sutartis. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos tyrimo ataskaitoje „Lietuvos gyventojų naudojimosi kvalifikuotu elektroniniu parašu“ nurodyta, jog Lietuvos

gyventojams išduotų ir galiojančių kvalifikuotų elektroninio parašo sertifikatų skaičius 2020 m. išaugo 36,5 proc.: 2019 m. pabaigoje galiojo 1 555 048, o 2020 m. pabaigoje Lietuvoje galiojo 2 122 822 el. parašo sertifikatai (Kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojasi..., 2021). Atsižvelgus į tokį padidėjusį kvalifikuotų elektroninių parašų kiekį, svarbu pateikti jo teisinę galią, kaip vieną pagrindinių elementų lėmusių tokį šio parašo naudojimo paplitimą. Tačiau pastebimas tik kvalifikuotų elektroninių parašų naudojimo pagausėjimas, todėl pasitikėjimo trūkumas paprastais bei pažangiais elektroniniais parašais, siekiant labiau užtikrinti teisinį tikrumą, lemia būtinybę analizuoti šių parašų teisinę galią. Taip pat, padidėjus elektroninių parašų kiekiui, kyla daugiau praktinių problemų dėl elektroninio parašo galiojimo ateityje. Dėl to, būtina tirti galimybę įrodyti elektroninio parašo autentiškumą ateityje.

Darbo tikslas. Ištirti bei kritiškai įvertinti nuotolinių sutarčių, sudaromų telefonu, elektroniniu paštu ir internetu, sudarymą bei elektroninio parašo teisinės galios reglamentavimą ir elektroninio parašo galiojimą ateityje.

Darbo uždaviniai. Siekiant įgyvendinti magistro darbo tikslą, šiame darbe buvo iškelti šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti telefonu, elektroniniu paštu ir internetu sudarytų nuotolinių sutarčių ypatumus bei atsižvelgiant į juos, nustatyti kiekvienu būdu sudarytų nuotolinių sutarčių sudarymo momentą;
2. Apžvelgti bendrąjį nuotolinių sutarčių reglamentavimą, kuris taikomas sudarant šias sutartis tiek tarp verslininkų, tiek tarp vartotojo ir verslininko. Papildomai, atskleisti nuotolinių vartojimo sutarčių reglamentavimo specifiką bei nustatyti galimas problemas kylančias praktikoje, įgyvendinant reglamentavimą Lietuvos Respublikoje;
3. Kritiškai įvertinti elektroninių parašų teisiniai galiai keliamus reikalavimus Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir identifikuoti jų keliamas problemas;
4. Atskleisti praktines problemas dėl elektroninio parašo riboto galiojimo ateityje bei pateikti šių problemų sprendimo būdą.

Objektas. Šio darbo objektas yra nuotolinių sutarčių sudarymo būdų bei elektroninių parašų teisinės galios analizė Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktuose.

Atsižvelgiant į darbo objektą šis magistro darbas yra suskirstytas į dvi dalis: Pirmoje darbo dalyje atskleidžiami nuotolinių sutarčių, sudaromų telefonu, elektroniniu paštu ir internetu, sudarymo ypatumai bei nuotolinių sutarčių teisinis reglamentavimas Lietuvos

teisinėje sistemoje. Nuotolinė sutartis šiame darbe apibrėžiama kaip tarp dviejų ar daugiau subjektų sudaryta sutartis, kuri sudaroma jiems fiziškai esant skirtingose vietose, naudojantis viena ar daugiau nuotolinio ryšio priemonėmis. Šiuo aspektu svarbu pabrėžti, kad darbo objektą apima tiek tarp verslo subjektų, tiek tarp verslininko ir vartotojo sudarytos sutartys. Antroje darbo dalyje, analizuojama elektroninio parašo teisinė galia bei atskleidžiama problematika susijusi su elektroninio parašo galiojimu ateityje.

Tyrimo metodai. Šio darbo objektas analizuojamas pasitelkiant lingvistinį, sisteminių, lyginamąjį, teleologinį ir loginį metodus.

Naudojant *lingvistinį metodą* buvo analizuojami Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktai ir atskleidžiamas jų turinys. Taip pat, atskleidžiama Lietuvos Respublikos, Jungtinių Amerikos Valstijų, Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos teismų praktika.

Sisteminio metodo pagalba, analizuojant Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktus, tiriamas bei vertinamas nuotolinių sutarčių bei elektroninių parašų teisinės galios reglamentavimas.

Lyginamuoju metodu buvo atskleidžiamos doktrinoje ir teismų praktikoje išsiskiriančios pozicijos dėl telefonu ir elektroniniu paštu sudaromų sutarčių sudarymo momento bei internetu sudaromos sutarties ofertos ir akcepto. Taip pat, analizuojami tam tikrose Europos Sąjungos valstybėse narėse elektroninio parašo teisinei galiai keliami reikalavimai.

Teleologinis metodas pasitelktas siekiant atskleisti normų, reglamentuojančių nuotolinių sutarčių sudarymą bei elektroninių parašų teisinę galią, esmę bei tikslus.

Loginis metodas naudojamas visame darbe, nes kritiškai tiriant teisinį reglamentavimą, teismų praktiką bei literatūroje pateikiamas išsiskiriančias nuomones, šiuo metodu darbo autorė formuoja savo nuomonę ir pateikia savo įžvalgas dėl iškeltų klausimų, susijusių su darbo objektu.

Darbo originalumas. Nors nuotolinės sutartys nėra nauja tematika, tačiau šios sutartys dažniausiai analizuojamos vartojimo sutarčių kontekste.¹ Darbo autorė šiuo darbu stengiasi

¹ Luzak, J. (2014). Online Consumer Contracts. Amsterdam Law School Research Paper No. 2014-47, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2014-08 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2487222 [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.]; Ayres, I., Schwartz, A. (2014). The No-Reading Problem in Consumer Contract Law. Stanford Law Review, t. 66, Nr. 3; 38. Lakerbaia, T. (2017). European Model of Protection of the Consumers' Rights in Distance Contracts – on the Example of Withdrawal Right. Journal of Law, (1). Prieiga per internetą: <https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/1807> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

plačiau pažvelgti į nuotolines sutartis ir atskleisti ne tik nuotolinių vartojimo sutarčių reglamentavimą, bet ir bendruosius nuotolinių sutarčių sudarymo aspektus, šias sutartis sudarant tiek tarp verslo subjektų, tiek tarp kitų subjektų, neapsiribojant tik vartojimo santykiais.

Taip pat, darbo originalumas ypatingai pasireiškia tuo, kad atskleidžiant nuotolinių vartojimo sutarčių sudarymo pagrindinius reglamentavimo apsektus, detalai išnagrinėtas šio reglamentavimo įgyvendinimas praktikoje, analizuojant Lietuvos įmonių internetinėse svetainėse pateikiamą informaciją.

Išskyrus kelias bendro pobūdžio analizes², šio darbo originalumas pasireiškia ir tuo, kad šiame darbe pateikiama detalesnė mokslinio pobūdžio analizė dėl paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinės galios, įsiteisėjus 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentui (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB (toliau – eIDAS reglamentas).

Svarbiausi šaltiniai. Analizuojant sutarčių sudaromų telefonu, elektroniniu paštu ir internetu ypatumus bei sudarymo momentus, pasitelkiami D. Nolan³, A. D. Murray⁴ ir M. Civilkos⁵ darbai, kurie pateikia skirtingas pozicijas dėl nuotolinių sutarčių sudarymo momento. Atskleidžiant teisinį nuotolinių sutarčių reglamentavimą, ypatingas dėmesys skiriamas S. Drazdausko⁶ idėjoms, Lietuvos Respublikos civiliniui kodeksui (toliau – LR CK), Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymui (toliau – LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymas), Direktyvai 2011/83/ES. Tiriant elektroninio parašo teisinę galią, svarbiausi šaltiniai yra eIDAS reglamentas, Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų

² Fondia. Elektroninis parašas ir jo teisinė galia. [interaktyvus] (modifikuota 2020-08-25). Prieiga per internetą: <https://fondia.com/lt/lt/aktualu/elektroninis-parasas> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.]; Rimkienė, G. (2021). Ką privalu žinoti apie elektroninį parašą tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims? Infolex. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=86234> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.]; Čekanavičius, A. (2020). Elektroninio parašo naudojimas: ką reikia žinoti? Verslo žinios. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/covid-19-verslui/2020/04/09/elektroninio-paraso-naudojimas-ka-reikia-zinoti> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

³ Nolan, D. (2010). Offer and Acceptance in the Electronic Age. Andrew Burrows and Edwin Peel (eds), Contract Formation and Parties, 61-87 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3082505> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

⁴ Murray D. A., (2002) Entering into contracts electronically: the real W.W.W. Iš: Edwards, L. ir Waelde, Ch., (sud.) (2002) Law and the Internet: a Framework for Electronic Commerce. Hart Publishing, Oksfordas, JK, 17-36.

⁵ Civilka, M. (2002). Elektroninės komercijos teisiniai aspektai: bendrieji klausimai [interaktyvus], Vilnius: Informatikos teisės centras. Prieiga per internetą: <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92868&FID=269821> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

⁶ Drazdauskas S. (2015). Laikmenų patvarumas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. Teisė, 960, p. 38-51. doi: 10.15388/Teise.2015.96.8756.

įstatymas (toliau – LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas).

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

LR – Lietuvos Respublika

LR CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

TURINYS

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI	2
ĮVADAS.....	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	8
1. NUOTOLINĖS SUTARTIES SAMPRATA	10
2. NUOTOLINIŲ SUTARČIŲ SUDARYMO BŪDAI	13
2.1. Telefonu sudaromos nuotolinės sutartys.....	13
2.2. Elektroniniu paštu sudaromos nuotolinės sutartys.....	15
2.3. Internetu sudaromos nuotolinės sutartys.....	17
3. NUOTOLINIŲ SUTARČIŲ SUDARYMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	21
3.1. Bendrieji nuotolinių sutarčių sudarymo teisinio reglamentavimo aspektai	21
3.2. Nuotolinių vartojimo sutarčių teisinio reglamentavimo specifika.....	25
3.2.1. Telefonu sudaromos vartojimo sutarties teisinio reglamentavimo specifika.....	32
4. ELEKTRONINIS PARAŠAS IR JO TEISINĖ GALIA	36
4.1. Paprastų, pažangių ir kvalifikuotų elektroninių parašų sąvokos.....	36
4.2. Elektroninių parašų teisinė galia	38
4.2.1. Paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinė galia Lietuvoje.....	40
4.3. Elektroninių parašų galiojimas ateityje.....	45
IŠVADOS	49
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62

1. Nuotolinės sutarties samprata

Nuotolinės sutarties sąvoka pateikiama LR CK XVIII¹ skyriuje. LR CK 6.288¹ straipsnyje įtvirtinta, jog nuotolinė sutartis, tai verslininko ir vartotojo sutartis, sudaroma pagal organizuotą nuotolinio pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sistemą, verslininkui ir vartotojui fiziškai nesant kartu vienoje vietoje ir iki sutarties sudarymo bei sutarties sudarymo metu naudojant tik ryšio priemones. Taip pat, Direktyva 2011/83/ES nurodo, kad nuotolinės sutarties termino apibrėžtis turėtų apimti visus atvejus, kai prekyautojas ir vartotojas sudaro sutartį pagal organizuotą nuotolinę pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sistemą, išskirtinai naudodamiesi viena ar daugiau nuotolinio ryšio priemonėmis (pavyzdžiui, užsisakant paštu, internetu, telefonu arba faksu), iki sutarties sudarymo ir įskaitant jos sudarymo momentu. Taigi, pagal apibrėžtas sąvokas šios sutartys pasižymi dviem pagrindiniais bruožais.

Pirma, nuotolinė sutartis, tai tarp vartotojo ir verslininko sudaryta sutartis, kitaip tariant, ji apibrėžiama vartojimo sutarčių (angl. *business-to-consumer*, toliau – B2C) kontekste. Kaip nurodyta LR CK 6.228¹ straipsnyje, tai tarp verslininko ir vartotojo sudaryta sutartis. Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad nors teisės aktuose šios sutartys apibrėžiamos kaip vartojimo sutartys, nuotolinės sutartys iš esmės gali būti sudaromos ir kitais atvejais, kurie nepatenka į vartojimo sutarčių grupę. Nuotolinės sutartys gali būti sudaromos tarp įvairių subjektų, tačiau svarbu, kad tie subjektai fiziškai būtų skirtingose vietose, tiek derantis dėl sutarties sudarymo, tiek jos sudarymo momentu. Pavyzdžiui, nuotoliu sudaromos sutartys gali būti sudaromos ir tarp verslininkų (angl. *business-to-business*, toliau – B2B sutartys), taip pat tarp verslininko ir valstybinių institucijų (angl. *business-to-public government*), tarp vartotojų (angl. *consumer-to-consumer*) (Civilka *et al.*, 2004, p. 216). Visgi, atsižvelgus į tai, jog daugiausia nuotolinės sutartys sudaromos tarp vartotojo ir verslininko bei tarp verslo subjektų, darbe bus analizuojamos būtent B2C ir B2B nuotolinės sutartys.

Pastebėtina, jog įstatymų leidėjas nuotolinės sutartis įvardija kaip vartojimo sutartis, nes B2C nuotolinės sutartys yra daug išsamiau reglamentuojamos, siekiant užtikrinti vartotojo ir verslininko interesų pusiausvyrą bei apginti vartotojo teises. Vartojimo santykiai pasižymi tuo, jog viena iš šio santykio šalių – vartotojas, yra ekonomiškai silpnesnė ir mažiau patyrusi teisiniuose reikaluose nei kita – komercinė sutarties šalis (Bublienė, 2007, p. 42). Todėl silpnesnė turi būti apginta, priešingai nei B2B santykiuose, kuriuose abi šalys yra verslininkai, todėl yra laikomos lygiais kontrahentais. Taigi, atsižvelgus į šalių pusiausvyrą B2C ir B2B sutartyse, yra aišku kodėl LR CK nuotolinės

sutartys įvardijamos ir reglamentuojamos, kaip tarp vartotojo ir verslininko, o ne tarp kitų subjektų sudarytos sutartys.

Pažymėtina, jog siekiant nesuvaržyti galimybės visiems subjektams sudaryti sutartis nuotoliu, visoms sutartims, įskaitant, bet neapsiribojant B2C bei B2B nuotolinėms sutartimis, sudarytoms naudojant nuotolinio ryšio priemones, taikomi elektroninės formos nediskriminavimo, technologinio neutralumo bei funkcinio lygiavertiškumo principai, kurie įtvirtinti Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 3 straipsnyje bei UNCITRAL Pavyzdiniame elektroninės komercijos įstatyme. Elektroninės formos nediskriminavimo principas draudžia paneigti informacijos teisinę galią vien tuo pagrindu, kad ji yra elektroninės formos (Kalinauskaitė, 2012, p. 70). Technologinio neutralumo principas įpareigoja priimti nuostatas, kurios būtų neutralios naudojamų technologijų atžvilgiu (UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce..., 1998). Funkcinio lygiavertiškumo principas reiškia, kad, sprendžiant dėl elektroninio dokumento teisinės galios turi būti atsižvelgiama į tradicinių dokumentų, surašytų popieriuje, tikslus bei funkcijas ir tada turi būti sprendžiama, kaip tie tikslai ir funkcijos yra įgyvendinami konkrečiu elektroniniu pranešimu (Kalinauskaitė, 2012, p. 70).

Šie pagrindiniai elektroninės formos dokumentams taikomi principai skatina pasitikėjimą nuotolinėmis sutartimis, nes užtikrina teisinių santykių subjektams, kad nuotolinės sutartys nepraras teisinės galios vien todėl, kad buvo sudarytos nuotolinio ryšio priemonėmis.

Antras bruožas, kuriuo pasižymi nuotolinės sutartys, yra tas, jog jos sudaromos nuotoliu, asmenims fiziškai nesant toje pačioje vietoje, naudojantis nuotolinio ryšio priemonėmis.

Lietuvos teisės aktuose ryšio priemonių sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme. Šio įstatymo 2 straipsnyje ryšio priemonės įvardijamos, kaip priemonės, kurios fiziškai tuo pačiu metu nedalyvaujant pardavėjui ar paslaugų teikėjui ir vartotojui gali būti naudojamos pardavėjo ar paslaugų teikėjo ir vartotojo sutarčiai sudaryti. LR CK ryšio priemonių apibrėžimo nepateikia. Taip pat, šio apibrėžimo nepateikia ir naujoji Direktyva 2011/83/ES. Tačiau pastebėtina, jog šiuo metu jau negaliojančios 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis (toliau – Direktyva 97/7/EB), kurią pakeitė Direktyva 2011/83/ES, 2 straipsnio 4 punkte nurodyta, kad nuotolinio ryšio priemonės, tai priemonės, kurias naudojant sudaromos sutartys, nesant šalims vienu metu toje pačioje vietoje. Taip pat, Direktyvoje 97/7/EB pateiktas pavyzdinis ryšio priemonių sąrašas: neadresuoti spaudiniai, adresuoti spaudiniai, standartinis laiškas,

reklama leidiniuose su užsakymo blanku, katalogas, automatinės telefoninio ryšio priemonės, kurioms reikia žmogaus dalyvavimo, automatinės telefoninio ryšio priemonės, kurioms nereikia žmogaus dalyvavimo, radijas, videotelefonas (telefonas su ekranu), videoteksas (mikrokompiuteris ir televizoriaus ekranas) su klaviatūra ir aktyviuoju ekranu, elektroninis paštas, telefaksas, televizija (televizijos prekyba).

Visgi, atkreiptinas dėmesys, kad ryšio priemonių sąvoka ir pavyzdinis sąrašas įtvirtintas šiuo metu jau negaliojančioje direktyvoje ir nėra pateiktas ją pakeitusioje Direktyvoje 2011/83/ES.

Taigi, matoma, jog nei LR CK, nei šiuo metu galiojančiuose Europos Sąjungos teisės aktuose, kurie reglamentuoja nuotolinių sutarčių sudarymą, nėra pateikiamas ryšio priemonių baigtinis sąrašas. Darbo autorė sutinka su nuomone pateikiama literatūroje (Drazdauskas 2015, p. 43), kad netgi pavyzdinio (neišsamaus) sąrašo pateikimas yra labai trumparegiškas, nes technologijų istorija parodo kaip greitai paplinta ir kuriasi naujos technologijos. Dėl to sprendimas nepateikti ir aiškiai neapibrėžti ryšio priemonių sąrašo yra pateisinamas bei suprantamas. Keičiantis technologijoms bei atsirandant vis naujoms ryšio priemonėms toks sąrašas iš esmės būtų nuolat keičiamas. Todėl tikslingiausia yra apibrėžti, jog nuotolinė sutartis gali būti sudaroma bet kokiomis nuotolinio ryšio priemonėmis, kurios sudaro galimybę šalims sudaryti sutartį, fiziškai esant skirtingose vietose.

Apibendrinant, atsižvelgus į nurodytus šios sutarties bruožus, darbo autorės nuomone nuotolinė sutartis turėtų būti apibrėžiama kaip tarp dviejų ar daugiau subjektų sudaryta sutartis, kuri sudaroma jiems fiziškai esant skirtingose vietose, naudojantis viena ar daugiau nuotolinio ryšio priemonėmis.

2. Nuotolinių sutarčių sudarymo būdai

Kaip jau minėta, nėra aiškaus ir apibrėžto ryšio priemonių sąrašo, todėl nuotolinės sutartys gali būti sudaromos daugybę skirtingų būdų. Nuotolinių sutarčių sudarymo būdai turi pasižymėti tokia savybe, kad kontrahentams fiziškai esant skirtingose vietose, jie leidžia šalims sudaryti sutartį. Taigi, skirtingos ryšio priemonės, kurios suteikia šalims galimybę sudaryti sutartį nuotoliu, sąlygoja skirtingus nuotolinių sutarčių sudarymo būdus. Atsižvelgiant į skirtingas ryšio priemones, kuriomis gali būti sudaromos nuotolinės sutartis, jos taip pat gali būti skirstomos į dvi rūšis, tai prisijungiant ir abipusių derybų metu sudaromos sutartys (Teismų praktikos apžvalga Nr. AC-33-1, 2010, p. 15–16). Sudarant sutartį internetu, ši sutartis dažniausiai bus sudaroma prisijungimo būdu. Tai tokie atvejai, kuomet visos sutarties sąlygos yra iš anksto pateikiamos pardavėjo, o pirkėjui reikia su jomis sutikti ir išreikšti savo valią paspaudžiant mygtuką „sutinku“, „pirkti“ ar pan. Tuo tarpu sudarant sutartis abipusių derybų būdu, šalys tarpusavyje komunikuoja ir derasi dėl sutarčių turinio elektroninėje erdvėje. Tokioms sutartims sudaryti gali būti pasitelkiamas telefonas ar elektroninis paštas.

Šiame darbe, atsižvelgiant į neapibrėžtą ryšio priemonių sąrašą, išskirti trys nuotolinių sutarčių sudarymo būdai: sutarties sudarymas telefonu, elektroniniu paštu ir internetu. Šie trys būdai pasirinkti turint omenyje jų skirstymą į prisijungimo ir derybų būdu sudaromas sutartis, taip pat telefonu sudaromų sutarčių savitumą. Sutartis sudaroma telefonu iš esmės sudaroma žodžiu, elektroniniu paštu sudaroma sutartis pasižymi elektroninių pranešimų apsikeitimu, o sutartys sudaromos internetu pasižymi visai kitais ypatumais nei žodžiu ar dokumentų apsikeitimu sudarytos sutartys. Internete sudaromos sutartys yra sudaromos atvirose tinkluose, eliminuojant netgi elektroninio pašto sistemos būtinybę (Civilka, 2002, p. 91). Toliau darbe, bus plačiau aptariami minėti sutarčių sudarymo būdai.

2.1. Telefonu sudaromos nuotolinės sutartys

Direktyvos 2011/83/ES 20 punkte nurodyta, jog nuotolinės prekybos sutarties termino apibrėžtis turėtų apimti visus atvejus, kai prekiautojas ir vartotojas sudaro sutartį pagal organizuotą nuotolinę pirkimo–pardavimo ar paslaugų teikimo sistemą, išskirtinai naudodamiesi viena ar daugiau nuotolinio ryšio priemonėmis (pavyzdžiui, užsisakant paštu, internetu, telefonu arba faksu), iki sutarties sudarymo ir įskaitant jos sudarymo momentu. Taigi, viena iš šių ryšio priemonių, kuriuo sudaroma nuotolinė sutartis, tai telefonas.

Bendravimas telefonu priskiriamas momentiniams (angl. *instantaneous*) bendravimo būdams (Nolan, 2010, p. 66). Jie taip vadinami todėl, kad šiais būdais, šalims fiziškai esant skirtingose vietose, pranešimas apie ofertą, akceptą ar priešpriešinę ofertą pasiekia kitą šalį per sekundės dalį ar mikrosekundę.

Sutartis telefonu leidžia kontrahentams komunikuoti sinchroniškai ir interaktyviai (Civilka, 2002, p. 91), todėl iš esmės sutartis, sudaryta telefonu, yra analogiška sutarčiai, kuri sudaroma šalims fiziškai dalyvaujant toje pačioje vietoje (T. J. W., 1958, p. 58). Sutarties šalys esamu laiku komunikuoja, tariasi dėl sutarties sąlygų bei galiausiai sutinka sudaryti sutartį. Žinoma, ši sutartis pasižymi tam tikru savitumu, nes kontrahentai nėra toje pačioje vietoje ir komunikuoja nuotoline ryšio priemone. Todėl priešingai nei sudarant sutartis žodžiu fiziškai esant toje pačioje vietoje, sudarant sutartį nuotoliu gali iškilti tam tikrų klausimų dėl jos sudarymo momento.

Literatūroje (Dickie, 1998, p. 333), keliamas klausimas koks yra telefonu sudarytos sutarties sudarymo momentas. Užsienio teismų praktikoje ir doktrinoje išskiriamos skirtingos pozicijos dėl sutarties sudarymo momento. Jungtinių Amerikos Valstijų Antrosios apygardos apeliacinis teismas byloje Jungtinės Amerikos Valstijos prieš Bushwick Mills pažymėjo, jog tokiu atveju kuomet oferta priimama telefonu, sutartis sudaroma tada, kuomet akceptantas žodžiu išreiškia savo akceptą (Jungtinės Amerikos Valstijos prieš Bushwick Mills, 1947). Tuo tarpu, doktrinoje sutinkama nuomonė, jog telefonu išreikštas sutikimas turėtų būti toks pat, kaip ir dviejų šalių pokalbis akis į akį. Kitaip tariant, prieš sudarant sutartį oferentas turi išgirsti akceptą (Dishman, 1959, p. 166). Pastebėtina, jog taisyklė, kad kontrahentui išreiškus savo valią sutartis laikoma sudaryta, yra priešinga bendrai taisyklei, kuri įtvirtinta daugumoje Europos jurisdikcijų, kad akceptas įsigalioja tik tada, kai apie jį pranešama oferentui (Riefa, 2009, p. 29). Pagal minėtąją taisyklę, akceptui prakalbus, oferentas gali ir neišgirsti kas buvo pasakyta, bet sutartis bus laikoma sudaryta. Tokia sutarties sudarymo momento taisyklė vadinama siuntimo taisykle (angl. *posting rule*).

Siuntimo taisyklė pirmą kartą buvo nustatyta Jungtinės Karalystės Karališkajame (angl. *The Court of King's Bench*) teisme byloje Adams prieš Lindsell, kai teismas turėjo spręsti dėl paštu sudarytos sutarties sudarymo momento (Ibrahim *et al.*, 2007, p. 47). Teismas šioje byloje nustatė, kad kuomet šalys siunčia akceptą paštu, jos nėra įsitikinusios kada tiksliai oferentui bus pranešta apie akceptą (Adams prieš Lindsell, 1818). Kitais žodžiais, akceptantas išsiųsdamas laišką oferentui, kuriame pateikia savo akceptą, negali žinoti kada laiškas nukeliaus ir kada oferentas pamatys išsiųstą laišką. Taigi, po Adams prieš Lindsell bylos, bendrosios teisės tradicijos šalyse buvo suformuota tokia taisyklė: „*Je i aplinkybės*

yra tokios, kad šalys turėjo numatyti, jog pagal įprastą žmonijos paprotį paštas gali būti naudojamas kaip priemonė pranešti apie ofertos priėmimą, akceptas yra baigtas išsiuntus jį paštu.“ (Henthorn prieš Fraser, 1892) Visgi, pastebėtina, jos ši taisyklė priimta, turint omenyje, toki sutarties sudarymą, kuomet šalys negali iš karto išgirsti kontrahento akcepto, priešingai nei sudarant sutartis telefonu. Kaip jau minėta, sutarties sudarymas telefonu priskiriamas prie momentinio bendravimo būdų, todėl sutarties šalis gali iš karto išgirsti akceptą, taip pat akceptantas iš karto žino aiškų momentą kuomet oferentas gauna jo sutikimą sudaryti sutartį. Tuo tarpu, sudarant sutartį paštu, išsiuntus akceptą, momentas kada oferentas gaus akceptą nebeprisiklauso nuo akceptanto ir jis negali žinoti kada laiškas pasieks oferentą, t. y. kada bus gautas akceptas. Dėl šių priežasčių darbo autorės vertinimu, sutarties sudaromos telefonu sudarymo momentas turėtų būti tuomet, kada oferentas gauna akceptą, nes akceptantas, bendraudamas su oferentu, žino tikslų momentą kada oferentas išgirsta sutikimą, t. y. gauna akceptą. Būtent dėl momentinio bendravimo būdo pobūdžio, iš esmės kontrahento pareiga, kad oferentas gautų akceptą, priklauso nuo pačio akceptanto. Žinoma, gali pasitaikyti tokių atvejų kuomet nutrūksta ryšys ar dėl ryšio problemų oferentas neišgirsta akcepto bendraujant telefonu. Tačiau darbo autorės nuomone, požiūris, jog sutarties sudarymo momentas yra tada, kuomet oferentas gauna akceptą, užtikrina tai, kad susidūrus su ryšio problemomis sudarant sutartį, akceptantas turės tvirtai įsitikinti, kad oferentas tikrai išgirdo sutikimą, t. y. gavo akceptą.

Taigi, kadangi sutarties sudarymas telefonus užtikrina kontrahentų momentinį tarpusavio bendravimą ir akceptantas gali aiškiai žinoti kuomet oferentas gaus akceptą, sutarties sudarymo momentas turėtų būti tuomet, kai oferentas gauna akceptą, o ne tada kai akceptas išreiškia savo valią.

2.2. Elektroniniu paštu sudaromos nuotolinės sutartys

Elektroninis paštas iš esmės yra skaitmeninis laiško atitikmuo (Murray, 2000, p. 1). Asmenys parašo norimą žinutę, adresuoja ją gavėjui ir išsiunčia laišką, visas procesas yra beveik identiškas laiško siuntimui, tačiau atliekamas naudojantis ryšio priemone. Siuntėjas įdeda laišką į savo pašto dėžutę, skaitmeninį pašto dėžutės atitikmenį, tada jį surenka jo pašto serveris, o šis persiunčia gavėjo pašto serveriui, kuris jį pristato į gavėjo pašto dėžutę, laikomą pašto dėžutės atitikmeniu (Gringras, 1997, p. 17–18).

Verta pastebėti, kad bendravimas elektroniniu paštu priešingai nei bendravimas telefonu, negali būti laikomas visiškai momentiniu bendravimo būdu. Nors elektroninio laiško išsiuntimo procesas paprastai vyksta labai greitai, jis nėra pilnai momentinis. Kaip

ir tikrovėje, laiškai gali vėluoti ar net dingti pašte (Murray, 2000, p. 1). Taigi, kontrahentams bendraujant telefonu, komunikavimas vyksta sinchroniškai, tuo tarpu, bendraujant elektroniniu paštu komunikacija ne visada gaunama iš karto kuomet ji yra išsiunčiama. Žinoma, komunikuojant elektroniniu paštu, laiško gavimo greitis priklauso nuo ryšio greitumo. Geras ryšys gali užtikrinti, jog šalis gaus elektroninį laišką už sekundės po to kai ji buvo išsiųsta, tačiau toks bendravimo būdas, vis tiek negali būti laikomas visiškai momentiniu, nes kaip jau buvo minėta, laiškas gali atkelti daug vėliau nei tikėjosi šalis, taip pat galimi ir tokie atvejai kuomet laiškas dėl techninių kliūčių dingsta pašte. Atkreiptinas dėmesys, kad literatūroje taip pat laikomasi tokios pozicijos, jog nors komunikavimas elektroniniu paštu nėra momentinis kaip bendravimas telefonu, tačiau yra vertinamas kaip praktiškai momentinis, nes šiuo metu bet koks elektroninio laiško vėlavimas yra be galo mažas (Nolan, 2010, p. 66).

Turint omenyje, jog elektroniniu paštu sudaromos sutartys ne retai prilyginamos paštu sudaromoms sutartimis kyla klausimas dėl jau minėtos, bendrosios teisės tradicijos šalyse pripažintos, siuntimo taisyklės taikymo elektroniniu paštu sudaromoms sutartims. Literatūroje išskiriamos dvi pozicijos, vieni autoriai pažymi, jog siuntimo taisyklė turėtų būti taikoma ir elektroniniu paštu sudarytoms sutartims (Murray, 2000, p. 5-6), kiti laikosi pozicijos, kad siuntimo taisyklė turėtų būti taikoma tik paštu sudarytoms sutartims (Dickie, 1998, p. 332).

Siuntimo taisyklės netaikymo, elektroniniu paštu sudarytoms, nuotolinėms sutartims, šalininkai, pirmiausia, laiko bendravimą elektroniniu paštu beveik momentiniu bendravimo būdu, t. y. pasisako, jog savo pobūdžiu jis daug artimesnis momentiniam komunikavimui (Ibrahim *et al.*, 2007, p. 47). Šią poziciją taip pat palaiko Anglijos ir Velso apeliacinio teismas (angl. *Court of Appeal of England and Wales*) byloje Entores Ltd prieš Miles Far East Corp, kurioje buvo nuspręsta, jog siuntimo taisyklė nėra taikoma sutartims sudarytoms teleksu. Nors teleksas irgi galėtų būti laikomas pašto atitikmeniu, teismas konstatavo, jog teleksas, priešingai nei paštas, yra labiau momentinio bendravimo būdas ir dėl šios priežasties tokiai sutarčiai negali būti taikoma siuntimo taisyklė (Entores Ltd prieš Miles Far East Corp, 1955). Išsiunčiant akceptą elektroniniu paštu, akceptantas žino beveik tikslų momentą, kuomet oferentas gaus akceptą. Elektroninis laiškas, didžiąją dalį laiko pasiekia kontrahentą per keletą sekundžių, o tuo atveju kuomet susiduriama su ryšio problemomis, akceptantas iš karto informuojamas, jog laiško nepavyko išsiųsti, todėl akceptantas žino momentą kada sutartis buvo sudaryta arba kada jos nepavyko sudaryti. Taigi, iš esmės laikomasi tokios pozicijos, kad siuntimo taisyklė netaikoma, kai ryšio priemonė yra

momentinė, o ši sąvoką aiškinama plačiai, įtraukiant ir bendravimo būdą, kuris apibūdinamas kaip „beveik“ ir „ne visiškai“ momentinis (Nolan, 2010, p. 66).

Tuo tarpu, autoriai, kurie palaiko poziciją, jog siuntimo taisyklė turi būti taikoma ir elektroniniu paštu sudarytoms sutartims, teigia, jog šios sutartys nėra momentinės. Šiuo požiūriu, minėtos sutartys laikomos artimesnėmis paštu sudarytoms sutartims, o ne telefonu ar teleksu, nes išsiųstas elektroninis laiškas ne visada pasiekia adresatą tuo pačiu momentu ir kontrahentas ne visada gali žinoti ar oferentas gavo akceptą ar ne. Išsiųsti elektroninio pašto laiškai suskaidomi į tam tikrus paketus ir gali būti siunčiami keliais skirtingais keliais. Siuntėjas neturi jokių garantijų, kad visi paketai bus pristatyti kartu ir net kad visi paketai bus pristatyti (Murray, 2000, p. 5-6).

Taigi, sutarties sudarytos elektroniniu paštu skirstymas į beveik momentinę ir nemomentinę sutartį, sąlygoja skirtingus požiūrius dėl sutarties sudarymo momento. Atsižvelgus į tai, jog elektroniniu paštu išsiųstas laiškas nukeliauja adresatui per porą sekundžių ar net mažiau, darbo autorės nuomone, nuotolinė sutartis sudaryta elektroniniu paštu yra artimesnė telefonu sudarytoms sutartims. Būtent dėl šios priežasties, sutarties sudarymo momentas turėtų būti laikomas tuo momentu, kuomet oferentas gauna akceptą. Tokį požiūrį taip pat lemia ir siuntimo taisyklės prigimtis. Ši taisyklė buvo pritaikyta tokiems komunikacijos būdams, kurie užtrunka ilgą laiką, t. y. išsiuntus laišką adresatui, laiškas gali keliauti dienas, savaites ar mėnesius, taip pat galimi tokie atvejai, kai laiškas pasimeta ir iš viso neatkeliauja. Dėl to siekiant apsaugoti akceptantą nuo neaiškumo, kada ir ar iš viso buvo sudaryta sutartis, nuspręsta sutarties sudarymo momentu laikyti tą momentą, kai laiškas yra išsiunčiamas, o ne tą momentą kada oferentas jį gauna. Tačiau, priešingai nei komunikacija paštu, komunikacija elektroniniu paštu yra labai greita ir akceptantas gali visada žinoti, kad laiškas per kelias sekundes pasiekė oferentą, o jeigu laiškas nebuvo išsiųstas dėl ryšio problemų, apie tai akceptantas taip pat yra iš karto informuojamas. Apibendrinant, bendravimo elektroniniu paštu greitumas, sąlygoja tai, jog sutarties sudarymo momentas yra tuomet, kai oferentas gauna akceptą.

2.3. Internetu sudaromos nuotolinės sutartys

Internetu sudaromos nuotolinės sutartys dar kitaip vadinamos *www* sutartimis, nes yra sudaromos saityne (angl. *world wide web*, toliau – *www*) (Civilka, 2002, p. 91). Pagrindinis *www* sutarčių bruožas, tai internetas, kuris leidžia kontrahentams greitai ir laisvai bendradarbiauti, pateikti sutarties sąlygas, bei sutikti su sutarties sudarymu.

Dažniausiai šios sutartys sudaromos tarp vartotojų ir verslininkų, internetinėje erdvėje perkant prekes arba paslaugas. Šių sutarčių populiarumas dar labiau išaugo pandemijos metu, didelė dalis vartotojų vis labiau perėjo prie skaitmeninių technologijų, įsigydami prekes ar paslaugas internetu, todėl elektroninė prekyba 2019 metais išaugo 14 procentų, o 2020 metais – 17 procentų (How COVID-19 triggered the digital..., 2021). Tačiau, žinoma, jog internetu sudarytos sutartys taip pat gali būti ne tik B2C, bet ir B2B sutartys, pavyzdžiui, tokiais atvejais, kai verslininkas internetinėje svetainėje užsiima didmenine prekyba.

Kaip jau buvo minėta, internetu sudaryta sutartis laikoma sudaryta prisijungimo būdu. Pastebėtina, jog dauguma nuotolinių www sutarčių sudaromos „*click-wrap*“ būdu. „*Click-wrap*“ sutartys pasižymi tuo, jog internetinėje svetainėje pateikiamos visos prekės ar paslaugos, taip pat visa reikiama informacija, todėl asmeniui, kuris siekia išreikšti savo sutikimą, reikia tik paspausti mygtuką „įsigyti“, „sutinku“ ar kitą, kuris identifiкуotų pirkėjo valią sudaryti sutartį (Buono *et al.*, 2000, p. 1). Tai standartinė www sutartis su kuria pirkėjai dažniausiai susiduria apsipirkinėjant internetu. Pirkėjas išsirenka norimą prekę, suformuoja prekių krepšelį, nurodo reikiamą informaciją ir spaudžia mygtuką „pirkti“. Toks greitas kontrahentų bendradarbiavimas taip pat gali būti laikomas momentiniu bendravimo būdu (Lim, 2002, p. 63).

Visgi, sudarant šią sutartį, kyla klausimas kada bus jos sudarymo momentas: ar pirkėjui paspaudus mygtuką „pirkti“ ar pardavėjui informavus, jog užsakymas buvo priimtas. Siekiant atsakyti į šį klausimą turi būti atskleista koks momentas yra laikomas oferta.

Kaip buvo minėta, visos prekės ar paslaugos internetinėje svetainėje yra pateikiamos, o vartotojui reikia išsirinkti norimą produktą. Todėl atrodo, jog toks produktų išdėstymas galėtų būti laikomas verslininko pasiūlymu vartotojui sudaryti sutartį, t. y. oferta. Tačiau kaip nurodyta Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 14 straipsnio 2 dalyje, pasiūlymas, kuris nėra adresuotas vienam ar keliems konkrečioms asmenims, yra laikomas tiktai kvietimu pareikšti ofertas, jeigu kas kita tiesiogiai nenurodoma asmens, padariusio tokį pasiūlymą. Atsižvelgiant į šį straipsnį, prekių pateikimas internetiniame puslapyje turėtų būti laikomas kvietimu pasiūlyti sudaryti sutartį su juo, nebent pardavėjas pats aiškiai apibrėžtų, jog toks prekių ar paslaugų pateikimas yra oferta.

Taip pat ne retai pasitaiko tokie atvejai, kuomet pirkėjui paspaudus mygtuką „įsigyti“, pardavėjas informuoja, jog norimos prekės nebeliko arba negali sudaryti sutarties dėl tam tikrų įstatymo numatytų apribojimų, pavyzdžiui perkant produktus ar paslaugas, kurioms taikomas amžiaus cenzas. Taigi, būtent dėl nurodytų atvejų, toks prekių išdėstymas negalėtų būti laikomas oferta, tačiau pirkėjo sprendimas sudaryti sutartį „*click-wrap*“ būdu

būtų laikomas oferta pardavėjui. Sutarties šalis, išsirinkus norimą prekę iš pateikto katalogo, siūlo sudaryti sutartį, t. y. pateikia ofertą, pardavėjui, kuris ją gavęs, nusprendžia ar jis gali sudaryti sutartį, kitaip tariant įvertina ar turi pakankamai inventorius ir ar tai jam leidžia įstatymai. Šiuo atveju, pardavėjo akceptas yra patvirtinimas, jog užsakymas priimtas ar pradėtas vykdyti, todėl sutarties sudarymo momentas bus tas momentas, kuomet pirkėjas gaus pardavėjo patvirtinimą. Pastebėtina, jog laikantis šios pozicijos dėl sutarties sudarymo momento, pirkėjas pirmiausia susimokės už prekę ar paslaugą ir tik po savo mokėjimo gaus kontrahento akceptą.

Atkreiptinas dėmesys, jog ne visur randama vieninga nuomonė dėl to, jog prekių ar paslaugų išdėstymas internetiniame puslapyje yra tik kvietimas pareikšti ofertas. Pirma, kaip jau minėta, pirkėjui aiškiai numatius internetinėje svetainėje, jog prekės ir paslaugos yra pasiūlymas, tokiais atvejais produktų pateikimas negali būti laikomas tik kvietimu pateikti pasiūlymus pardavėjui. Antra, praktikoje gali pasitaikyti išskirtinių atvejų, kai pats prekių ar paslaugų pateikimas internete suprantamas kaip oferta, pavyzdžiui, kai pardavėjas nedviprasmiškai nurodo, kad prekė bus parduota pirmiesiems dešimčiai klientų (Nolan, 2010, p. 82). Tokiomis aplinkybėmis, užsakymo pateikimas bus laikomas akceptu ir būtent tuo metu bus sudaryta sutartis. Trečia, Lietuvos teismų praktikoje, pastebima pozicija, jog tam tikrais atvejais prekių išdėstymą internetinėje svetainėje, galima laikyti viešąja oferta. Lietuvos vyriausias administracinis teismas 2021 kovo 17 d. nutartyje konstatavo, kad savo parduodamų prekių išstatymas elektroninėje parduotuvėje, kuomet yra nurodoma jų pardavimo kaina, sąlygos, pateikiami aprašymai, pristatymo sąlygos ir kitos aplinkybės, reikšmingos pirkimo-pardavimo sutarties sudarymui (prekybai), yra laikomas viešąja oferta ir vartotojas tokiais atvejais turi nuspręsti akceptuoti viešą ofertą ar ne (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 kovo 17 d. nutartis administracinėje byloje). Teismas priėmė tokį sprendimą vadovaudamasis LR CK 6.352 straipsnio 2 dalimi, kurioje nurodyta, kad daiktų išdėstymas vitrinose, ant prekystalio ar kitose jų pardavimo vietose, taip pat daiktų pavyzdžių demonstravimas arba informacijos apie parduodamus daiktus pateikimas (aprašymai, katalogai, nuotraukos ir kt.) jų pardavimo vietoje laikomi viešąja oferta nepaisant to, ar nurodyta daiktų kaina arba kitos pirkimo-pardavimo sutarties sąlygos, išskyrus atvejus, kai pardavėjas aiškiai ir nedviprasmiškai nurodo, kad tam tikri daiktai nėra skirti parduoti. Nurodytoje nutartyje teismas pažymėjo, jog nenustatytos aplinkybės, kad elektroninėje parduotuvėje būtų įrašai apie tai, kad prekės neskirtos pardavimui, todėl toks prekių išdėstymas, kaip minėta, laikomas viešąja oferta. Be to, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija 2021 m. sausio 21 d. nutarime taip pat pažymėjo, jog vartotojui priėmus interneto parduotuvėje pateiktą pasiūlymą įsigyti tam

tikrą prekę ir pateikus užsakymą, šis momentas turėtų būti pripažįstamas sutarties sudarymu, nepriklausomai nuo to, kada bendrovė atsiųs vartotojui patvirtinimą apie gautą užsakymą (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2021 m. sausio 21 d. nutarimas).

Apibendrinant, pastebėtina, jog nėra vieningos pozicijos dėl to ar prekių pateikimas internetinėje svetainėje laikomas oferta ar tik kvietimu pateikti ofertas. Tačiau, darbo autorės nuomone, siekiant apibrėžti internetu sudaromos nuotolinės sutarties sudarymo momentą, pardavėjas internetinėje svetainėje turėtų aiškiai identifikuoti ar prekių ir paslaugų pateikimas laikomas pasiūlymu sudaryti sutartį ar tik kvietimu pateikti pardavėjui pasiūlymą. O tais atvejais, kuomet įspėjimas dėl ofertos buvimo ar nebuvimo nėra pateikiamas, turėtų būti atsižvelgta į Jungtinių Tautų konvencijos dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių 14 straipsnio 2 dalį, kuriame nurodyta, kad nesant jokio įspėjimo, prekių ar paslaugų išdėstymas internetinėje svetainėje turi būti laikomas kvietimu pateikti ofertą.

3. Nuotolinių sutarčių sudarymo teisinis reglamentavimas

Reglamentuojant probleminius nuotolinių sutarčių sudarymo aspektus iš pradžių buvo manyta, kad kiekviena technologija, kuri pasitelkiama sudaryti nuotolinę sutartį, turi būti sureguliuota atskirai, tačiau vėliau buvo nuspręsta, kad toks požiūris yra fragmentinis ir reglamentuojant kiekvieną nuotolinės sutarties sudarymo būdą kartu bus teikiamas prioritetas technologijų neutralumui, nes visos technologijos turi būti vertinamos vienodai pagal tuos pačius bendruosius principus (Drazdauskas, 2015, p. 40-41). Atsižvelgus į tai, tolesnėje šio darbo dalyje, analizuojant nuotolinių sutarčių sudarymo reglamentavimą, nebus išskiriami atskiri nuotolinio sudarymo būdai, išskyrus vieną išimtį, telefonu sudaromas vartojimo sutartis. Šios sutartys pasižymi savitumu, kuris sąlygoja būtinybę nustatyti tam tikras papildomas taisykles.

Atkreiptinas dėmesys, jog šiame darbe nuotolinė sutartis apibrėžiama kaip tarp dviejų ar daugiau subjektų sudaryta sutartis, todėl pirmiausia šiame skyriuje bus aptariamas bendras nuotolinių sutarčių reglamentavimas, taikomas nuotolinėms sutartims, kurios yra sudaromos tarp verslo subjektų, tarp vartotojo ir verslininko bei kitų subjektų. Antroje šio skyriaus dalyje bus pateikiama nuotolinių sutarčių reglamentavimo specifika susijusi su vartojimo sutartimis.

3.1. Bendrieji nuotolinių sutarčių sudarymo teisinio reglamentavimo aspektai

Pirmiausia, sudarant nuotolines sutartis reikia atsižvelgti į šioms sutartims taikomus formos reikalavimus. LR CK 1.73 straipsnio 2 dalis numato, kad rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. Analogiškus reikalavimus numato ir LR CK 6.192 straipsnio 2 dalis. Šie straipsniai iš esmės įtvirtina, jog nuotolinės sutartys sudarytos nuotolinio ryšio priemonėmis laikomos sudarytos tokia pačia forma kaip ir rašytinės sutartys, jeigu jos įgyvendina du papildomus reikalavimus. Pirma, turi būti užtikrinta teksto apsauga, tai reiškia, kad dokumento nebūtų galima modifikuoti ateityje. Antra, turi būti galima identifikuoti asmens parašą. Kitaip tariant, dokumentas turi būti vienareikšmiškai susietas su asmeniu. Abi šias funkcijas įgyvendina elektroninis parašas (Civilka, 2002, p. 100). Todėl galima būtų teigti, kad šiuo atveju rašytinė forma yra siejama su parašo buvimu. Atsižvelgiant į tai, jog minėtas funkcijas įgyvendina elektroninis parašas, jos plačiau bus aptartos kitoje darbo dalyje.

Svarbu pažymėti, kad ne visais atvejais telekomunikacijų galiniai įrenginiai sudarytos sutartys turi atitikti dvi minėtas funkcijas. Kaip nurodyta LR CK komentare, nesant ginčo dėl perduotų telekomunikacijos priemonėmis dokumentų tapatumo, priimtini, kaip rašytinės sutarties sudarymo įrodymai, ir dokumentai, kurie neatitinka LR CK 1.73 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų reikalavimų (Mikelėnas *et al.*, 2004, p. 169). Taigi, nuotolinių sutarčių atitikimas šiuose straipsniuose nurodytiems reikalavimams būtinas tik tokiais atvejais, kuomet kyla ginčas dėl minėtų dokumentų tapatumo. Ši norma numato teksto apsaugos bei parašo identifikavimo funkcijas, siekiant užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama sutartimis, sudarytomis nuotolinio ryšio priemonėmis. Tiksliau tariant, norima išvengti tokių situacijų, kai vienašališkai keičiamas dokumentų turinys arba sutartis sudaroma kito asmens vardu, jam to nežinant. Todėl, tarp šalių nekilus ginčui dėl būtent nurodytų funkcijų, nėra užkertamas kelias prilyginti telekomunikacijų įrenginiais perduotus dokumentus, o šio darbo kontekste nuotolines sutartis, rašytinės formos dokumentui.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog tiek LR CK 1.73 straipsnio 2 dalyje, tiek LR CK 6.192 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad dokumentai turi būti perduoti telekomunikacijų galiniais įrenginiais, siekiant prilyginti juos rašytinėms sutartims. Ankščiau šios normos, numatė daugiau komunikavimo būdų, tokius kaip „telegrafinis, faksimilinis ryšys“, tačiau kaip nurodyta aiškinamajame rašte dėl šių normų pakeitimo, praktikoje tokie komunikavimo būdai, kaip telegrafinis ar faksimilinis ryšys nebenaudojami, todėl juos reikia išbraukti iš įstatymo (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIP-4059- XIIP-4077). Visgi, telekomunikacijų galinio įrenginio sąvoka apima daug komunikavimo būdų, tarp jų įskaitant, bet neapsiribojant, komunikaciją elektroniniu paštu bei telefonu. LR CK komentare nurodyta, kad rašytinei sandorio formai taip pat prilyginami ir tokie sandoriai, kurie buvo sudaryti internetu (Mikelėnas *et al.*, 2004, p. 169). Taigi, šios normos taikomos visiems darbe aptartiems nuotolinių sutarčių sudarymo būdams.

Taip pat, sudarant nuotolines sutartis, svarbi ir LR CK 1.76 straipsnio 2 dalis, kuri numato, kad norint remtis liudytojo parodymais sandorio sudarymo faktui įrodyti, sudarant sandorį telekomunikacijų galiniais įrenginiais, privalo būti pakankamai duomenų sandorio šalims nustatyti. Kaip nurodyta LR CK komentare, sandorio šalys nustatomos pagal elektroninį parašą (Mikelėnas *et al.*, 2004, p. 175). Todėl, galima teigti, kad elektroninis parašas, kuris kaip jau buvo minėta, bus aptartas kitoje darbo dalyje, yra neatsiejama nuotolinio ryšio priemonėmis sudaromų sutarčių dalis.

Antra, būtina atsižvelgti ir į specialiuosius teisės aktus, kurie reglamentuoja nuotolinių sutarčių sudarymą.

2000 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje (toliau – Elektroninės komercijos direktyva), nustatomos Europos Sąjungos standartinės taisyklės, taikomos įvairiems su elektronine prekyba susijusiems klausimams (Elektroninė prekyba..., 2015). Šios nuostatos atitinkamai perkeltos į LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymą, kuris įsigaliojo 2006 m. liepos 1 dieną.

Kaip numatyta Elektroninės komercijos direktyvos 8 punkte, jos tikslas – sukurti teisinę bazę, kad būtų užtikrintas laisvas informacinės visuomenės paslaugų judėjimas tarp valstybių narių. Šioje direktyvoje nėra apibrėžiama informacinės visuomenės paslaugų sąvoka, tačiau duodama nuoroda į 1998 m. liepos 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 98/48/EB 1 straipsnio 2 dalį. Šiame straipsnyje informacinės visuomenės paslauga apibrėžiama kaip paprastai už atlyginimą elektroninėmis priemonėmis ir per atstumą individualiu informacinės visuomenės paslaugos gavėjo prašymu teikiamos paslaugos. Toks pats apibrėžimas pateikiamas ir LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 2 str. 10 d. Taigi, nors ši direktyva ir LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymas taikomas ne visoms nuotolinėms sutartims, o tik susijusiomis su elektronine prekyba, tačiau ši direktyva ir įstatymas reglamentuoja tiek B2C, tiek B2B ir kitas sutartis sudarytas nuotoliu.

LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymas, kaip jau buvo minėta anksčiau, įtvirtina tris pagrindinius principus taikomus sutartims sudaromoms ryšio priemonėmis, tai elektroninės formos nediskriminavimo, technologinio neutralumo, funkcinio lygiavertiškumo (LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 3 straipsnis). Būtent taip šis įstatymas įgyvendina Elektroninės komercijos direktyvoje numatytą tikslą, laisvai ir nevaržomai sudaryti sutartis nuotolinio ryšio priemonėmis.

LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo IV skyrius reglamentuoja sutarčių sudarymą elektroninio ryšio priemonėmis. Šio įstatymo 9 straipsnyje ir atitinkamai Elektroninės komercijos direktyvos 10 straipsnyje, įtvirtinama informacija, kurią paslaugos tiekėjas turi aiškiai, suprantamai ir nedviprasmiškai pateikti pirkėjui, sudarant sutartį elektroninėmis priemonėmis. Pirma, turi būti pranešta apie veiksmų, kuriuos vykdant sudaroma sutartis, eiliškumą. Šiuo reikalavimu siekiama išvengti tokių situacijų, kuomet pirkėjas jau yra susaistytas sutarties apie tai jam pačiam nežinant (Lodder, 2017, p. 26). Antra, turi būti informuota ar paslaugos teikėjas saugos sutartį ir, ar po jos sudarymo su ja bus galima susipažinti, tai užtikrina pirkėjo pasitikėjimą ir gali padaryti įtaką pirkėjo sprendimui sudaryti sutartį (Lodder, 2017, p. 26). Trečia, privalo būti nurodyta apie technines priemones įvesties klaidoms nustatyti ir ištaisyti prieš pateikiant užsakymą.

Pirkėjas privalo būti informuotas apie savo turimas galimybes sudarant sutartį. Ketvirta, dėl aiškumo turi būti numatyta kokia kalba sudaroma sutartis. Pastebėtina, jog šie reikalavimai privalomi tik B2C sutartims siekiant apsaugoti ir informuoti vartotoją, tačiau darbo autorės nuomone, dėl apibrėžtumo ir aiškumo ši informacija turėtų būti pateikiama ir sudarant B2B sutartis.

Elektroninės komercijos direktyvos 11 straipsnis ir LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 10 straipsnis įtvirtina užsakymo pateikimo tvarką. Pirma šios straipsnio dalis numato, jog paslaugos gavėjui pateikus užsakymą, paslaugos teikėjas turi nedelsdamas elektroninėmis priemonėmis patvirtinti, kad užsakymą gavo. Vienas iš tinkamų užsakymo gavimo patvirtinimų yra užsakytos informacinės visuomenės paslaugos teikimas elektroninėmis priemonėmis. 10 straipsnio 2 dalis įtvirtina, jog Užsakymas ir jo gavimo patvirtinimas yra laikomi gautais, kai šalys, kurioms jie skirti, gali juos pasiekti.

Šiuo atveju, atkreiptinas dėmesys, jog minėtu straipsniu taip pat daroma išimtis verslo subjektams, šie bendru sutarimu gali pasirinkti ar šaliai pateikus užsakymą bus atsiųstas patvirtinimas ar ne. Darbo autorės vertinimu, toks reglamentavimas gali sukelti neaiškumą dėl sutarties sudarymo momento. Kaip jau buvo aptarta darbe, nėra vieningos nuomonės dėl to ar akceptas yra užsakymo patvirtinimas ar pirkėjo sutikimas pirkti prekę ar paslaugą. Jeigu prekių išdėstymą internetinėje svetainėje laikytumėme kaip kvietimą pateikti ofertą, tuomet užsakymo patvirtinimas yra akceptas. Tokiu atveju, verslo subjektams, susitarus neatsiųsti pirkėjui patvirtinimo, gali būti neaišku dėl to ar sutartis buvo sudaryta ar ne. Taigi, jeigu prekių išdėstymas internetinėje svetainėje laikomas tik kvietimu pasiūlyti sudaryti sutartį, tuomet pirkėjui patvirtinimas turi būti atsiunčiamas visada. Kita vertus, kaip jau pastebėta, Lietuvos teismų praktikoje (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 kovo 17 d. nutartis administracinėje byloje) laikomasi tokios pozicijos, jog prekių pateikimas internetinėje erdvėje yra viešoji oferta, tokiu atveju dėl užsakymo patvirtinimo nepateikimo neturėtų kilti neaiškumų dėl sutarties sudarymo momento, nes pats pirkėjo užsakymas bus laikomas akceptu. Taip pat, patvirtinimo nepateikimas neturėtų kelti problemų dėl sutarties sudarymo, jeigu šalies veiksmai išreikš jos sutikimą sudaryti sutartį. Taip būna tokiais atvejais, kuomet prekiaujama skaitmeniniu turiniu, kurį įsigijus, jis tą pačią sekundę yra atsiunčiamas pirkėjui (Helberger *et al.*, 2012, p. 39). Toks veiksmas, kaip prieigos suteikimas prie skaitmeninio turinio bei paslaugos ar skaitmeninio turinio persiuntimas, laikomas šalies akceptu. Todėl, laikantis pozicijos, kad prekių išdėstymas interneto svetainėje nėra oferta, skaitmeninio turinio ar paslaugų sutarties sudarymo momentu bus laikomas tas momentas, kuomet pirkėjas gauna prekę, jeigu internetinėje

erdvėje prekiaujama tokio pobūdžio skaitmeninio turiniu ar paslaugomis, kurios gali būti perduotos pirkėjui iš karto, kada jis sumoka pinigus.

Pagal LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 11 straipsnio 1 dalį laikoma, jog šalis išsiuntė ofertą ir (ar) priėmė akceptą, jeigu juos išsiuntė pati šalis, atstovas arba informacinė sistema, kuri šalies ar jos vardu suprogramuota veikti automatiškai. Ši norma skirta spręsti anonimiškumo problemą sudarant nuotolines sutartis, nes bendraujant ryšio priemonėmis sunkiau identifikuoti asmenį. 11 straipsnio 2 ir 3 dalys nurodo, kad oferta ir akceptas laikomi išsiūstais, kuomet juos išsiuntęs asmuo nebegali jų pasiekti ir kontroliuoti, o laikomi gautais, kuomet adresatas gali juos pasiekti. Be to, 4 šio straipsnio dalis numato, jog oferta ir (ar) akceptas laikomi išsiūstais ir gautais oferento ir (ar) akceptanto gyvenamojoje ir (arba) verslo vietoje.

Šios normos labai svarbios nustatant nuotolinių sutarčių sudarymo momentą. Kaip nurodyta LR CK 6.181 straipsnyje sutartis laikoma sudaryta kuomet oferentas gauna akceptą. Taigi, kaip jau buvo pažymėta anksčiau, darbo autorės vertinimu, tiek telefonu, tiek elektroniniu paštu, tiek internetu sudarytos sutartys turėtų būti laikomos sudarytos oferentui gavus akceptą ir sutarties sudarymo momentas neturėtų būti nustatomas vadovaujantis bendrosios teisės tradicijos siuntimo taisykle. Tačiau, šiuo atveju kiltų klausimas kada elektroninis laiškas laikomas gautu. LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo 11 straipsnis padeda atsakyti į šį klausimą, aiškiai reglamentuodamas, jog elektroninis laiškas yra gautas, kuomet adresatas gali jį pasiekti savo gyvenamojoje arba verslo vietoje. Ši taisyklė analogiškai taikoma ir internetu sudarytomis sutartimis, kada užsakymo patvirtinimas yra laikomas akceptu. Tokiu atveju, www sutartis bus sudaryta nuo momento, kada adresatas gali pasiekti užsakymo patvirtinimą.

Darbo autorės nuomone, šios normos išaiškinančios ofertos ir akcepto gavimo ir išsiuntimo ypatumus, turėtų būti taikomos visoms nuotolinėms sutartimis, o ne tik elektroninės prekybos sutartimis.

3.2. Nuotolinių vartojimo sutarčių teisinio reglamentavimo specifika

Kaip jau buvo minėta darbe, vartojimo teisiniai santykiai yra pagrįsti vartotojo interesų prioriteto principu (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2020 m. gruodžio mėn. nutarimas). Tai reiškia, kad šiuose santykiuose viena šalis, vartotojas, yra silpnesnė, negu kita šalis, verslininkas, todėl reglamentuojant vartojimo teisinius santykius, vartotojui turi būti suteikiamos papildomos garantijos, kurios apsaugo jo teises ir užtikrina verslininko bei vartotojo interesų pusiausvyrą. Dėl šios priežasties teisiniai santykiai tarp

verslininko ir vartotojo yra išsamiai reglamentuojami tiek Lietuvos, tiek Europos Sąjungos teisės aktuose.

Šio darbo objektas yra nuotolinės sutartys, todėl atsižvelgus į tai, jog būtent nuotolinės vartojimo sutartys yra plačiausiai reglamentuojamos, svarbu aptarti ir jų sudarymą. Nuotolinės vartojimo sutartys pasižymi tam tikru savitumu, nes vartotojas prieš įsigyjant prekę negali jos apžiūrėti, susipažinti su jos savybėmis, taip pat tiesiogiai bendradarbiauti su verslininku, t. y. klausti klausimų dėl prekės savybių, garantinių terminų ir kt. Taigi, vartotojai iš esmės neturi galimybių pamatyti prekių ir įvertinti teikiamų paslaugų pobūdžio (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos 2019 m. liepos mėn. nutarimas). Todėl galima teigti, kad vartotojas, pirkdamas prekes nuotoliniu būdu, yra ne tokioje palankioje padėtyje, lyginant su pirkėju, kuris su pardavėju fiziškai yra toje pačioje vietoje. Dėl nuotolinių sutarčių ypatumo, tiek Lietuvos, tiek Europos Sąjungos lygmeniu yra užtikrintas teisinis reglamentavimas, kuris gina vartotojo teises sudarant būtent nuotolines vartojimo sutartis.

Europos Sąjungos lygmeniu nuotolinės vartojimo sutartys reglamentuojamos 2019 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB (toliau – Vartojimo prekių pardavimo direktyva), kuria nustatomos taisyklės dėl prekių atitikties, teisių gynimo priemonių neatitikties atveju ir naudojimosi jomis būdai. Ši direktyva 2021 liepos 1 d. perkelta į LR CK ir Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą. Vartojimo prekių pardavimo direktyva stiprinama vartotojų apsauga ir vidaus rinka atsižvelgiant į didėjančią skaitmeninimą (Van Gool *et al.*, 2019, p. 1).

Taip pat svarbu paminėti ir tai, jog 2019 m. gegužės 20 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų (toliau – Skaitmeninio turinio ir paslaugų teikimo direktyva). Lietuvoje, Skaitmeninio turinio ir paslaugų teikimo direktyva 2021 liepos 1 d. buvo perkelta į LR CK, Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymą ir Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą. Šios direktyvos perkėlimas į Lietuvos teisinę sistemą nebuvo lengva užduotis, nes Europos Parlamentas ir Taryba sąmoningai paliko skaitmeninio turinio sutarčių teisinio klasifikavimo ir jų sisteminių sąsajų su kitomis teisės sistemomis, pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės teise, klausimus nacionalinei teisei (Didžiulis, 2021).

Skaitmeninio turinio ir paslaugų teikimo direktyva aktuali sudarant nuotolines vartojimo sutartis, nes dauguma šių sutarčių sudaromos nuotoliu. Atsižvelgus į

Skaitmeninio turinio ir paslaugų teikimo direktyvos 2 straipsnyje pateiktus skaitmeninio turinio ir skaitmeninės paslaugos sąvokas, pastebėtina, jog abi jos yra siejamos su skaitmenine forma, o pastaruoju metu skaitmenine forma pasižyminčiu turiniu ar paslaugomis daugiausia prekiaujama skaitmeninėje erdvėje. Todėl literatūroje, skaitmeninio turinio ir paslaugų sutartys daugiausiai apibrėžiamos kaip internetiniai sandoriai, kurie ne tik sudaromi elektroniniu būdu, bet ir vykdomi elektroniniu būdu (Lakerbaia, 2017, p. 81). Pavyzdžiui, programinės įrangos užsakymas internetu, kai ji pristatoma parsisiunčiant ją iš interneto svetainės, arba elektroninis informacijos teikimas ir pan. (Lakerbaia, 2017, p. 81). Taigi, nors ir ne visos, tačiau didžioji dauguma skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių yra sudaromos naudojantis nuotolinio ryšio priemonėmis, o tiksliau – skaitmeninėje erdvėje. Dėl šios priežasties, Skaitmeninio turinio ir paslaugų teikimo direktyva, kuri reglamentuoja skaitmeninių prekių ir paslaugų atitiktį, prekiautojo atsakomybę, teisių gynimo priemones bei pareigas ir teises sutarties nutraukimo atveju, yra reikšminga sudarant nuotolines vartojimo sutartis.

Tuo tarpu nuostatas dėl iki sutarties sudarymo pateiktinos informacijos reikalavimų, teises atsisakyti nuotolinės prekybos ir ne prekybai skirtose patalpose sudarytų sutarčių ir prekių pristatymo ir rizikos perdavimo taisyklės numato Direktyva 2011/83/ES. Toliau dėl darbo apimties, bus aptariama būtent ši direktyva ir joje reglamentuojamas informacijos vartotojui pateikimas, kuris yra vienas iš svarbiausių aspektų nuotolinio vartojimo sutarčių sudaryme, nes, kaip jau buvo minėta, dėl šių sutarčių savitumo, vartotojas negali fiziškai apžiūrėti prekių.

Ankščiau informaciją, kuri turi būti pateikiama sudarant nuotolines vartojimo sutartis, reglamentavo Direktyva 97/7/EB. Šioje direktyvoje pabrėžta, jog naudojant nuotolinio ryšio priemones neturi sumažėti vartotojui teikiamos informacijos apimtis (Direktyvos 97/7/EB 11 punktą). Šiuo metu, būtiną pateikti informaciją reglamentuoja Direktyva 2011/83/ES, kuri atitinkamai perkelta į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso XVIII¹ skyrių. Tiek senoji Direktyva 97/7/EB, tiek naujoji Direktyva 2011/83/ES paremtos principu, kad naujosios technologijos neturi sumažinti vartotojui teikiamos informacijos kokybės, tačiau taip pat nevalia užkirsti kelio apskritai naudotis nuotolinio ryšio technologijomis, nes šios technologijos gali sudaryti sąlygas nuotolinei prekybai ne tik valstybių viduje, bet ir tarp valstybių narių (Drazdauskas, 2015, p. 41).

Naujoje Direktyvoje 2011/83/ES numatytas daug platesnis sąrašas informacijos, lyginant su Direktyva 97/7/EB. Būtent toks ir buvo vienas iš šios Direktyvos 2011/83/ES tikslų, t. y. užtikrinti, kad vartotojai turėtų teisę gauti konkrečią informaciją ir taip išlaikyti vartotojų teisių ir prekiautojų pareigų pusiausvyrą, bei skatinti techninę plėtrą ir elektroninę

prekybą, kuri iš prigimties yra be sienų (Debate in Council regarding the 2011/83/ES..., 2009). Taigi, Direktyva 2011/83/ES: išplėtė verslininko pareigą atskleisti informaciją apie vartojimo sutartis, suvienodino reikalavimus informacijai ES lygiu bei atsisakymo laikotarpio reikalavimus, taip pat skirtingai nei Direktyva 97/7/EB pabrėžė informacijos apie teisių gynimą ir pasinaudojimą jomis svarbą (Bublienė, 2011, p. 1594-1595).

Taip pat, svarbu pažymėti, jog Direktyva 2011/83/ES ne tik praplėtė informacijos sąrašą, tačiau skyrė dėmesio ir informacijos aiškumo ir suprantamumo svarbai. Direktyvos 2011/83/ES 6 straipsnyje, atitinkamai LR CK 6.228⁷ straipsnyje, numatyta, kad prieš sudarydamas nuotolinę sutartį ar ne prekybos patalpose sudaromą sutartį, verslininkas privalo aiškiai ir suprantamai suteikti vartotojui informaciją.

Atsižvelgiant į praplėstą informacijos sąrašą ir skiriamą didesnę dėmesį pateikiamos informacijos aiškumui ir suprantamumui, galima būtų teigti, jog vartotojo, perkančio prekes ar paslaugas nuotoliniu būdu, teisė į informaciją Europos Sąjungos lygmeniu yra visiškai užtikrinta. Tačiau pastebėtina, kad įtvirtintas informacijos, kurią privalo pateikti verslininkas, reglamentavimas neretai sukelia tam tikrų kliūčių vartotojui.

Literatūroje pabrėžiama, jog vartotojai neskaito internete jiems pateiktos informacijos ir yra sunku motyvuoti juos tai daryti, kai susipažinimas su informacija užima daug laiko dėl jos apimties. Dauguma vartotojų teigia, kad informacija turi būti pateikta suprantama kalba bei trumpesne apimtimi (Luzak, 2014, p. 4). Taigi, atkreiptinas dėmesys į dvi problemas: 1) Vartotojai nesupranta pateikiamos informacijos, nes verslininkai nesilaiko numatytų informacijos aiškumo ir suprantamumo kriterijų; 2) Vartotojai neskaito pateiktos informacijos dėl per didelės jos apimties.

Pastaruoju metu gerokai padidėjus sudaromų nuotolinių sutarčių kiekiui, vis labiau pastebima, kad nuotolinės vartojimo sutarties sąlygos ir nuostatos (angl. *terms and conditions*) vidutiniam vartotojui yra nesuprantamos, nes šie dokumentai dažnai yra labai sudėtingi ir neįskaitomi (Luger *et al.*, 2013, p. 2687). Atlikti tyrimai nurodo, kad vartojimo sutartis galima būtų prilyginti akademiniam darbams (Becher, 2019). Šiame kontekste svarbu pabrėžti vartojimo sutarties svarbą vartotojui. Nuotolinės vartojimo sutarties sąlygos ir nuostatos yra labai svarbios vartotojui, nes jose yra nurodyta visa Direktyvoje 2011/83/ES numatyta informacija, t. y. apmokėjimo, pristatymo, sutarties vykdymo tvarka, prekiautojo tapatybės duomenys, sutarties nutraukimo sąlygos ir kt. Kaip jau buvo pastebėta anksčiau, vartotojui, sudarant nuotolines sutartis, tai yra ypatingai reikšminga, kadangi sudarant sutartį jis ir verslininkas fiziškai nėra toje pačioje vietoje. Vartotojas perskaitęs sutarties sąlygas turėtų būti informuotas apie teises, kuriomis gali pasinaudoti,

sudarant vartojimo sutartį, bei tuo pačiu vartotojas pirkdamas prekes ar paslaugas patvirtina, kad sutinka su numatytais sąlygomis.

Pastebėtina, jog Europos Komisija taip pat nurodė į ką reikia atsižvelgti vertinant ar nuotolinės vartojimo sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos. Turi būti vertinama: 1) ar vartotojas turėjo realią galimybę susipažinti su sutarties sąlyga prieš sudarydamas sutartį; 2) atskirų sąlygų suprantamumas, atsižvelgiant į jų formuluotės aiškumą ir vartojamos terminijos specifiškumą, jei reikia, aiškinant kartu su kitomis sutarties sąlygomis; 3) sąlygų pateikimo būdas (Tarybos direktyvos 93/13/EEB aiškinimo ir taikymo gairės, 2019).

Toliau darbe, atsižvelgus į aukščiau pateiktus aiškumo bei suprantamumo kriterijus, siekiant įvertinti ar verslininkai laikosi šių reikalavimų, pateikiama Pigu.lt⁷, Senukai.lt⁸ ir Tiketa.lt⁹ pirkimo – pardavimo elektroninėje parduotuvėje sąlygų ir nuostatų analizė.

Pirma, pastebėtina ganėtinai didelė visų šių parduotuvių nuotolinės sutarties sąlygų apimtis. Tiketa.lt vartojimo sutarties sąlygos išdėstytos 9 puslapiuose (UAB Tiketa paslaugų teikimo taisyklės, 2020), Pigu.lt sutarties sąlygos sudaro 18 puslapių (Prekių pirkimo – pardavimo elektroninėje parduotuvėje Pigu.lt taisyklės, 2020), o Senukai.lt – 17 puslapių (Pirkimo taisyklės elektroninėje parduotuvėje Senukai.lt), beveik dvigubai daugiau už Tiketa.lt sąlygas.¹⁰ Darbo autorės nuomone, 17 ir 18 puslapių yra gerokai per didelė apimtis siekiant užtikrinti, kad vartotojas jas perskaitytų. Manytina, kad teksto apimtis taip pat sąlygoja ir vidutinio vartotojo gebėjimą suprasti tekstą.

Antra, visų trijų analizuojamų sąlygų tekstas pateikiamas laikantis tam tikros struktūros, toks sąlygų išdėstymas prisideda prie teksto aiškumo. Tačiau sąlygose pastebėtinai be galo ilgos nuostatos, pavyzdžiui Pigu.lt puslapyje kai kurios nuostatos sudaro net 1 262 spaudos ženklus. Panašios apimties nuostatas galima pastebėti tiek Tiketa.lt pirkimo – pardavimo sąlygose (1 434 spaudos ženklai¹¹), tiek Senukai.lt nuostatose (1 217 spaudos ženklai¹²). Tokių ilgų sakinių bei nuostatų verslininkai turėtų vengti, kadangi jos yra kompleksinio pobūdžio ir darbo autorės vertinimu, vartotojas neturintis specialių žinių, gali nesuprasti pateikto teksto.

Trečia, siekiant įvertinti minėtų nuostatų aiškumą bus pasitelktas Lexile testas, kuris matuoja teksto sudėtingumą, analizuodamas tokias charakteristikas kaip sakinio ilgis ir žodžių dažnis (Determine the Reading Level of a Text, 2022). Tekstas yra matuojamas Lexile (toliau – L) skalėje: tekstas gavęs nuo 900L iki 1300L priskiriamas literatūrai, kuri

⁷ Prieiga per internetą: <https://pigu.lt/lt/>.

⁸ Prieiga per internetą: <https://www.senukai.lt>.

⁹ Prieiga per internetą: <https://tiketa.lt>.

¹⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad buvo pasirinktas šis teksto formatavimas: Times New Roman 12 dydžio šriftas.

¹¹ Uždarosios akcinės bendrovės Tiketa paslaugų teikimo taisyklių 5.3 punktą.

¹² Pirkimo taisyklių elektroninėje parduotuvėje Senukai.lt 16.4 punktą.

gali būti suprantama moksleivio, tekstas, kuris gavo nuo 1300L iki 1500L suprantamas studento, o tekstas nuo 1500L – asmens, kuris turi profesionalią karjerą (Prepare for College & Careers, 2022). Pigu.lt nuotolinės vartojimo sutarties sąlygų 9.8 nuostata gavo 1600L – 1800L balus.¹³ Darytina išvada, kad šią nuostatą suprastų tik profesionalią karjerą turintis asmuo. Darbo autorės nuomone, tokį tekstą suprasti vidutiniam vartotojui būtų per daug sudėtinga. Atsižvelgus į Senukai.lt ir Tiketa.lt minėtų nuostatų ilgį bei panašumą į Pigu.lt 9.8 punktą, preziumuojama, kad atlikus Lexile testą, nuostatos gautų panašų balų skaičių.

Analizuojant, Pigu.lt, Senukai.lt, Tiketa.lt internetiniuose puslapiuose pateiktų nuotolinės pirkimo – pardavimo sutarties sąlygų aiškumą ir suprantamumą privaloma atsižvelgti ir į patį vartotoją. Kaip nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje vertinant, ar verslininkas pateikė informaciją aiškiai ir suprantamai, turi būti sprendžiama pagal objektyvųjį kriterijų – vidutinio vartotojo standartą. Vidutiniam vartotojui būdingą reakciją kiekvienu konkrečiu atveju turi nustatyti byla nagrinėjantis teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, nuotolinės vartojimo sutarties suprantamumas yra tiesiogiai susijęs su pačiu vartotoju. Todėl atkreiptinas dėmesys, kad nors aukščiau pateiktos nuotolinės vartojimo sutarties sąlygos buvo įvertintos, kaip per ilgos apimties tiek viso teksto, tiek atskirų nuostatų prasme ir dėl to sunkiai suprantamos, nes išdėstytos teisine kalba, tačiau skirtingų vartotojų atžvilgiu bus vertinamos skirtingai. Pavyzdžiui, specialias žinias turinčiam vartotojui, šios sąlygos bus aiškios, bet tokių žinių neturinčiam asmeniui šios sąlygos gali būti nesuprantamos.

Kaip jau buvo minėta, kalbant apie vartotojui pateikiamą informaciją, svarbu aptarti ne tik atvejus kuomet vartotojas nesupranta pateikiamos informacijos, bet ir tuos atvejus, kada vartotojas neperskaito pateikiamos informacijos. Direktyvoje 2011/83/ES pateiktas išsamus 20 punktų sąrašas informacijos, kurią reikia pateikti prieš vartotojui įsipareigojant pagal nuotolinės prekybos sutartį ar ne prekybai skirtose patalpose sudaromą sutartį ar atitinkamą pasiūlymą. Nors, toks išsamus pateikiamos informacijos reglamentavimas, atsižvelgiant į nuotolinių vartojimo sutarčių specifiką, yra pagirtinas, tačiau pastebėtina, kad verslininkams pateikiant didelį informacijos kiekį, vartotojas yra linkęs jos neskaityti (Marotta-Wurgler, 2012, p. 95). Pavyzdžiui, jau minėtos sutarties sąlygos esančios Senukai.lt sudaro 17 puslapių, o Pigu.lt 18 puslapių, tikėtina, kad tokios apimties tekstą perskaityti asmuo užtruktų apie 20 – 30 minučių, todėl nekyla didelė nuostaba, kad

¹³ Pigu.lt pirkimo-pardavimo taisyklių 9.8. nuostata, atliekant Lexile testą, buvo išversta į anglų kalbą.

virtotojai to nedaro. Taiau, verta pastebėti, kad visi analizuojami internetiniai puslapiai (Pigu.lt, Senukai.lt, Tiketa.lt) naudoja „*click-wrap*“ metodą. Darbo autorės nuomone, tokia sutartis labiau paskatina virtotoją susipažinti su pateikta informacija, negu sudarant sutartis *browse-wrap* metodu. *Browse-wrap* metodas nereikalauja asmens patvirtinimo, t. y. mygtuko „sutinku“ paspaudimo. Sutikimas yra preziumuojamas vien tuo, kad asmuo naudojasi interneto svetaine (Pike, 2004, p. 15).

Atkreiptinas dėmesys, jog neskaitymo problema vartojimo santykiuose nėra išimtinai susijusi su nuotolinėmis vartojimo sutartimis. Siekiant pagrįsti ar virtotojai labiau linkę skaityti sutarties sąlygas ir nuostatas, sudarant jas fiziškai esant su verslininku vienoje vietoje ar nuotoliniu būdu, reikia išsamaus tyrimo. Todėl šiuo atveju galimi tik teoriniai pasvarstymai. Sudarant sutartis fiziškai esant parduotuvėje virtotojas tam tikra prasme gali jaustis įpareigotas paskaityti sutarties sąlygas, kadangi asmuo pateikęs jam sutartį gali stebėti ar virtotojas susipažino su tekstu, tačiau taip pat galimi tokie atvejai, kuomet parduotuvėje susidariusi didelė eilė ir asmuo neturi laiko perskaityti sutarties sąlygų ir nuostatų. Tuo tarpu sudarant nuotolines vartojimo sutartis, virtotojas turi daugiau laiko ramiai jas perskaityti, bet nepaisant to, galima situacija, kad niekam nežiūrint ar virtotojas susipažino su sąlygomis, asmuo galimai niekada jų neatsivers. Taigi, šiuo metu negalima nustatyti kokiu atveju virtotojai labiau linkę nesusipažinti su vartojimo sutarties sąlygomis, kadangi tam trūksta reikšmingos informacijos, tačiau būtina aptarti kokios pasekmės kyla, kuomet virtotojas nesupranta ar neperskaito jam pateiktos informacijos, t. y. ar gali asmuo būti teisiškai saistomas teksto su kuriuo jis nėra susipažinęs ir kuris jam nėra aiškus ir suprantamas.

Sutarčių teisė sprendžia neskaitymo problemą pasitelkiant „pareigos perskaityti“ doktriną. Pagal šią doktriną šalys yra saistomos sąlygomis, kurias jos turėjo galimybę perskaityti prieš pasirašydamos (Ayres *et al.*, 2014, p. 545). Svarbu atkreipti dėmesį, jog nustačius, kad sąlyga iš tiesų yra neaiški ir nesuprantama, t. y. nesąžininga, kyla klausimas ar virtotojas gali išreikšti savo valią/sutikimą su tokia sąlyga. Visgi yra itin svarbu, kad virtotojas perskaitytų ir bandytų įsigilinti bei suprasti sutarties sąlygas. Tam tikrais atvejais virtotojas nesusipažinęs su pateikiama sutartimi, gali sutikti su tokiomis sąlygomis, kurių nenorėjo ar mokėti papildomus mokesčius, kurie buvo numatyti sutarties sąlygose. Kyla klausimas kaip galima išvengti šios problemos, nes nėra tokios sistemos, kuri įpareigotų virtotoją perskaityti visas sutarties sąlygas. Taigi, vienas iš būdų – reglamentuoti kaip virtotojui turėtų būti pateikiama informacija. Informacija privalo būti kaip įmanoma mažesnės apimties, parašyta trumpais, aiškiais sakiniais bei tvarkinga struktūra, taip pat

neturėtų būti naudojama teisinė kalba. Be to, teisės aktai turėtų dar labiau akcentuoti pareigą pateikti informaciją aiškiai ir suprantamai.

Žinoma, siekis, kad asmuo susipažintų su visomis sutarties sąlygomis nėra vien tik verslininko pareiga, pats vartotojas turėtų būti atidus ir pasirūpinti, kad supranta bei susipažįsta su sutartimi, su kuria sutinka. Taip pat siekiant, spręsti šią problemą, turėtų būti keliamas klausimas ar nereikia teisės aktuose dar labiau sustiprinti pateikiamos informacijos turinio reglamentavimo, kad vartotojas niekada neatsidurtų tokioje situacijoje, kuomet sutinka su nesąžiningomis ar nepalankiomis jam sąlygomis.

3.2.1. Telefonu sudaromos vartojimo sutarties teisinio reglamentavimo specifika

Kaip jau buvo pastebėta, Lietuvos teisės aktai, reglamentuodami nuotolinių sutarčių sudarymą, neišskiria atskirų nuotolinių sutarčių sudarymo būdų. Visos nuotolinės sutartys yra reglamentuojamos bendrai, išskyrus vieną išimtį. LR CK 6.228⁸ straipsnio 5 dalyje nurodyta, jog sudarant nuotolinę vartojimo sutartį telefonu, verslininkas pokalbio su vartotoju pradžioje privalo atskleisti savo tapatybę (vardą ir pavardę ar pavadinimą) ir, jeigu reikalinga, asmens, kurio vardu jis skambina, tapatybę (vardą ir pavardę ar pavadinimą) ir nurodyti komercinį šio pokalbio tikslą. Šis reikalavimas skirtas nustatyti asmens su kuriuo sudaroma sutartis tapatybę, nes ryšio priemonėmis sudarytos sutartys pasižymi tam tikra anonimiškumo problema. Asmenims, fiziškai esant skirtingose vietose, nėra galimybės įsitikinti kokia iš tikro yra asmens tapatybė. Sudarant sutartis elektroniniu paštu ar internetu asmens vardą ir pavardę galima matyti iš karto pagal elektroninio pašto adresą ar vartotojo vardą, sutartį sudarant internetinėje parduotuvėje, nepaisant to ši informacija neišsprendžia anonimiškumo problemos, nes pasitaiko atveju, kuomet yra naudojama kito asmens elektroniniu paštu ar kito vartotojo vardu, ši problema iš dalies išsprendžiama elektroniniais parašais. Visgi, sudarant sutartis telefonu, asmens tapatybės kontrahentas iš karto negali pamatyti, todėl siekiant apsaugoti vartotoją, verslininkas turi prisistatyti.

LR CK 6.228⁸ straipsnio 5 dalyje taip pat numatyta, kad tokiu atveju kuomet vartotojas sutinka sudaryti nuotolinę sutartį, verslininkas privalo patvirtinti pasiūlymą vartotojui patvariojoje laikmenoje. Bendravimas telefonu yra momentinis ir skambučio metu verslininko pateikta informacija nėra fiksuojama, taip pat dėl laiko stokos verslininkas ne visais atvejais gali pateikti visą LR CK 6.228⁷ straipsnyje numatytą informaciją, todėl siekiant apsaugoti vartotojo teisę į informaciją buvo numatytas reikalavimas pateikti

informaciją patvarioje laikmenoje. Direktyvos 2011/83/ES 2 straipsnio 10 dalyje patvarioji laikmena įvardijama kaip priemonė, kuri leidžia vartotojui ar prekiautojui saugoti asmeniškai jam skirtą informaciją taip, kad informacija tam tikrą laiką būtų prieinama ir kad saugomą informaciją būtų galima atgaminti nepakitusią. ESTT nusprendė, kad patvarioji laikmena, analogiškai popierinei laikmenai, turi užtikrinti vartotojui galimybę prieiti prie informacijos tam, kad jis galėtų įgyvendinti savo teises. Todėl pateikiant informaciją patvarioje laikmenoje svarbiausia yra vartotojui suteikta galimybė išsaugoti jam asmeniškai skirtą informaciją, garantija, kad jos turinys nebus pakeistas ir ji bus prieinama reikiamą laiką bei galimybė atgaminti nepakitusią informaciją (Teisingumo Teismo 2012 m. liepos 5 d. sprendimas; Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 9 d. sprendimas).

Taip pat, Direktyvoje 2011/83/ES pateikiamas ir pavyzdinis patvariųjų laikmenų sąrašas: popieriniai dokumentai, USB atmintinės, kompaktinių diskų įrenginiai (CD-ROM), skaitmeniniai vaizdo diskai (DVD), atminties kortelės arba standieji kompiuterių diskai ir elektroniniai laiškai. Kaip jau buvo minėta, tokių sąrašų pateikimas neturi didelės reikšmės, nes sparčiai keičiantis technologijoms, formatai nurodyti jame bus pakeičiami naujais, o formatai esantys sąrašė galimai pataps nebenaudojamais. Siekiant apibrėžti koks formatas laikomas patvariąja laikmena reikia atsižvelgti į teismų praktiką. Teisingumo Teismas 2012 m. liepos 5 d. sprendimu byloje C-49/11 (toliau – Content Services byla) konstatavo, kad interneto svetainės nėra laikomos patvariąja laikmena (Teisingumo Teismo 2012 m. liepos 5 d. sprendimas). Šiame sprendime ESTT pažymėjo, kad negali daryti išvados, jog interneto svetainė, kurios nuoroda pateikta vartotojui, leidžia jam išsaugoti informaciją taip, kad ji per reikiamą laiką būtų prieinama bei atgaminta nepakitusi, o pardavėjas neturėtų galimybės vienašališkai keisti jos turinio. Literatūroje pastebima šio sprendimo kritika, argumentuojant tuo, jog informacija pateikiama interneto svetainėje, net jeigu ji buvo pakeista, gali būti atkuriamą ateityje ir vartotojas turi laisvą bei nuolatinę prieigą prie informacijos (Drazdauskas, 2015, p. 44). Darbo autorės nuomone, tokia kritika yra pagrįsta. Atsižvelgus į tai, jog išsaugant informaciją patvariojoje laikmenoje siekiama tinkamai vartotojui pateikti informaciją, kuri būtų prieinama tam tikrą laiką ir ją galima būtų atkurti, interneto svetainė įgyvendina visus šiuos kriterijus. Informacija pateikiama interneto svetainėje yra nuolatos prieinama vartotojui bei atsižvelgiant į dabartines technologijas, ateityje kilus ginčui dėl pateiktos informacijos, verslininkui ją pakeitus, informaciją vis tiek galima būtų atkurti.

Šiame kontekste taip pat svarbu aptarti ne tik koks formatas gali būti kvalifikuojamas kaip patvarioji laikmena, tačiau kaip informacija turi būti pateikiama vartotojui.

Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 25 d. byloje C-375/15 (toliau – BAWAG byla), BAWAG bankas vartotojams pranešimus ir informaciją pateikdavo į elektroninės bankininkystės interneto svetainėje esančią elektroninio pašto dėžutę (Teisingumo Teismo 2017 sausio 25 d. sprendimas). Todėl pirmiausia, kilo klausimas ar informacija, kuri iš banko į kliento elektroninio pašto dėžutę perduodama, naudojantis elektroninės bankininkystės interneto svetaine, taip, kad klientas, prisijungęs prie elektroninės bankininkystės interneto svetainės, gali parsisiųsti pateiktą informaciją, klientui perduodama patvariąja laikmena. Teismas, taip pat kaip ir Content Services byloje, išaiškino, jog interneto svetainė bus laikoma patvariąja laikmena, kuomet informacija bus saugoma taip, kad vartotojas per reikiamą laiką galėtų prie jos prieiti ir atgaminti nepakitusią. Taip pat, Teismas dar kartą pabrėžė, jog negali būti jokios galimybės mokėjimo paslaugų teikėjui arba kitam operatoriui, kuriam buvo patikėtas interneto svetainės administravimas, vienašališkai pakeisti jos turinį. Atsižvelgus į šiuos išaiškinamus, galima teigti, jog elektroninio pašto dėžutė esanti elektroninės bankininkystės interneto svetainėje ko gero nebus laikoma patvariąja laikmena, nes ją valdo pats bankas, todėl jis galės vienašališkai keisti jos turinį. O tokiu atveju, jei bankas perduotų savo elektroninės bankininkystės sistemos kontrolę kitai organizacijai, tai sukeltų daugiau problemų nei jų išspręstų (Estlin, 2017). Darbo autorės vertinimu, kaip jau buvo minėta, patvariąjai laikmenai keliamas kriterijus dėl vienašališko informacijos pakeitimo nėra pagrįstas, kadangi net jeigu verslininkas gali keisti patvariojoje laikmenoje pateiktą informaciją, ateityje ją vis tiek bus galima atkurti.

Antras klausimas BAWAG byloje kilo dėl pačios informacijos pateikimo. Teisingumo Teismas konstatavo, kad bankui nepakanka vien tik įkelti naują informaciją, jis privalo pranešti vartotojui, kad bankininkystės interneto svetainėje gautas naujas pranešimas. Šiuo atveju iš verslininko yra reikalaujama aktyvių veiksmų, siekiant pranešti vartotojui apie informacijos prieinamumą. Kaip pažymėta byloje, verslininkas privalo informuoti vartotoją, išsiunčiant laišką arba elektroninį laišką vienu iš paslaugų naudotojo adresų, kurių jis paprastai naudoja ryšiams su kitais asmenimis palaikyti ir kurių šalys susitarė naudoti verslininko ir vartotojo sudarytoje bendroje sutartyje. Atitinkamai, teismas byloje numatė naują kriterijų, kaip turi būti pateikiama informacija patvariojoje laikmenoje, tačiau nepateikė aiškios argumentacijos kodėl vartotojas negalėtų būti informuotas apie informacijos pateikimą kitais būdais, pavyzdžiui atsiunčiant žinutę iš karto prisijungus prie elektroninės bankininkystės puslapio.

Taigi, atsižvelgus į teismų praktiką, sudarant nuotolinę vartojimo sutartį telefonu, verslininkas privalo pateikti informaciją patvariojoje laikmenoje, kuri atitinka tris kriterijus:

1) vartotojas ateityje gali prieiti prie informacijos; 2) galima atgaminti šią informaciją nepakitusią; 3) verslininkas neturi turėti galimybės vienašališkai jos pakeisti. Taip pat, pateikiant informaciją interneto svetainėje esančioje pašto dėžutėje, verslininkas turi papildomai pranešti vartotojui apie tai, jog buvo pateikta nauja informacija.

Pažymėtina, jog LR CK 6.228⁸ straipsnio 5 dalyje numatytas nuotolinės vartojimo sutarties sudarymo momentas. Nuotolinė sutartis laikoma sudaryta, kai vartotojas pasirašo pasiūlymą arba išsiunčia verslininkui savo rašytinį sutikimą. Taigi, sudarant nuotolines vartojimo sutartis telefonu sutarties sudarymo momentas yra aiškus, tai sutarties pasirašymo arba rašytinio sutikimo iš vartotojo gavimo momentas. Tuo tarpu, kitų telefonu sudarytų nuotolinių sutarčių sudarymo momentas, vadovaujantis LR CK 6.181 straipsnio 1 dalimi, bus tuomet, kai oferentas išgirsta akceptą. Darbo autorės nuomone, toks B2B sutarčių sudarymo momentas yra tinkamiausias ir joms neturėtų būti taikomas toks pats sutarties sudarymo momentas, kaip vartojimo sutartims sudarytoms telefonu. Priešingu atveju, numačius tokį reguliavimą visoms sutartimis būtų apribota šalių galimybė sudaryti sutartį, neapsikeičiant sąlygomis patvarioje laikmenoje, todėl kontrahentai negalėtų sudaryti žodinės sutarties naudojantis telefonu.

4. Elektroninis parašas ir jo teisinė galia

Sandoriai yra patvirtinami parašais, kurie išreiškia asmens valią. Rašytinis parašas turi didžiulę reikšmę įtvirtinant žmonių tarpusavio pasitikėjimą, garantuojant teisinių santykių stabilumą (Limba *et al.*, 2012, p. 490). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra konstatavęs, jog asmens parašas atlieka tris funkcijas: 1) patvirtina pasirašiusio asmens tapatybę; 2) patvirtina asmens valios išraišką; 3) susieja pasirašiusį asmenį su dokumento turiniu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje). Elektroninėje erdvėje šias funkcijas įgyvendina elektroniniai parašai (Garuckas ir Kaziliūnas, 2008, p. 114). Nuotolinės sutartys, sudaromos tokiomis priemonėmis, kaip elektroniniu paštu, internetu, taip pat ir telefonu, kuomet jos sąlygos turi būti pateikiamos patvarioje laikmenoje, yra laikomos elektroninėje erdvėje, todėl šias sutartis galima pasirašyti tik elektroniniu parašu. Dėl šios priežasties elektroninis parašas yra neatsiejama nuotolinių sutarčių dalis. Elektroninis parašas užtikrina pasirašytų, gautų ir išsiųstų duomenų saugumą (Civilka *et al.*, 2004, p. 82.), autentiškumą ir įgalina patikrinti pasirašiusio asmens tapatybę (Limba *et al.*, 2012, p. 484).

4.1. Paprastų, pažangių ir kvalifikuotų elektroninių parašų sąvokos

Šiuo metu Europos Sąjungoje elektroninių parašų teisinis reglamentavimas įtvirtintas eIDAS reglamente. Šio reglamento tikslas yra sustiprinti pasitikėjimą elektroninėmis operacijomis Europos Sąjungos viduje ir padidinti viešųjų bei privačiųjų internetinių paslaugų ir elektroninio verslo veiksmingumą, todėl juo buvo sukurta nauja sistema, kuri leidžia saugiai vykdyti elektronines piliečių, verslo ir viešosios valdžios institucijų tarpusavio operacijas (Saugesnės operacijos internetu, 2016).

eIDAS reglamento 3 straipsnyje apibrėžtos trys elektroninio parašo sąvokos. Elektroninis parašas (toliau – paprastas elektroninis parašas) įvardijamas, kaip elektroninės formos duomenys, kurie yra prijungti prie kitų elektroninės formos duomenų arba logiškai susieti su jais ir kuriuos pasirašantis asmuo naudoja pasirašydamas (eIDAS reglamento 3 straipsnis 10 punktas). Pažangusis elektroninis parašas, tai parašas kuris atitinka eIDAS reglamento 26 straipsnyje nustatytus reikalavimus. Šiame straipsnyje nurodyta, jog pažangusis parašas turi būti: vienareikšmiškai susietas su pasirašančiu asmeniu, pagal jį galima nustatyti pasirašančio asmens tapatybę, sukurtas naudojant elektroninio parašo kūrimo duomenis, kuriuos tik pats pasirašantis asmuo gali labai patikimai naudoti ir yra susietas su juo pasirašytais duomenimis taip, kad bet koks tų duomenų pakeitimas būtų

pastebimas. Galiausiai, kvalifikuotas elektroninis parašas – tai pažangusis elektroninis parašas, sukurtas naudojant kvalifikuotą elektroninio parašo kūrimo įtaisą ir patvirtintas kvalifikuotu elektroninio parašo sertifikatu (eIDAS reglamento 3 straipsnis 10 punktas).

Atsižvelgus į eIDAS reglamento 3 straipsnyje numatytas elektroninio parašo sąvokas, pastebėtina, jog paprasto elektroninio parašo sąvoka yra pati plačiausia ir pagal šią sąvoką elektroniniu parašu gali būti laikomi įvairūs asmens identifikavimo būdai: pavyzdžiui, konkrečios organizacijos elektroninio pašto adresas su asmens vardu ir pavarde, asmens pasirašymas elektriniame pašte su savo rekvizitais ir pan. (Čekanavičius, 2020). Taip pat, ši sąvoka galėtų apimti ir tokius parašus, kurie buvo pasirašyti ranka, nuskaityti ir įkelti į skaitmeninę erdvę, kitaip tariant skenuotus parašus (Civilka, 2013). Skenuotas parašas, kuris yra įkeltas į skaitmeninę erdvę, yra elektroninis duomuo, kurį naudoja asmuo pasirašydamas ir kuris logiškai susietas su kitais elektroninės formos duomenimis, t. y. pačia nuskenuota sutartimi. Tačiau, skenuoti parašai yra viena nepatikimiausių paprasto elektroninio parašo formų. Technologijų pagalba jie gali būti lengvai perkelti ant kitų dokumentų, tai galima padaryti iškerpant parašo atvaizdą ir perkeltiant jį ant kito dokumento skaitmeninio atvaizdo.

Atkreiptinas dėmesys, jog paprastas elektroninis parašas taip pat mažiausiai užtikrina asmens tapatybės nustatymą, nes šis parašas, priešingai nei pažangusis elektroninis parašas, nėra vienareikšmiškai susietas su konkrečiu asmeniu. Taigi, nors elektroninio pašto adresas su asmens vardu ir pavarde ar skenuotas parašas pagal minėtą sąvoką yra elektroninis parašas, tačiau toks parašas negali užtikrinti, kad jį pasirašė tinkamas asmuo, nes elektroninis laiškas gali būti išsiųstas ir kitų asmenų, kurie turi prieigą prie elektroninio pašto adreso, o skenuotas parašas gali būti lengvai iškerpamas iš dokumento ir naudojamas kitų asmenų.

Kvalifikuotas elektroninis parašas pasižymi tais pačiais reikalavimais kaip pažangusis elektroninis parašas, tačiau tam, kad atitiktų eIDAS reglamente keliamus reikalavimus, elektroninis parašas turi pasižymėti dar dviem papildomoms savybėmis. Pirma, pasirašant turi būti naudojamas kvalifikuotas elektroninio parašo kūrimo įtaisas (Kull, 2019, p. 30). Antra, parašas turi būti patvirtintas kvalifikuotu elektroninio parašo sertifikatu. Kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas, tai elektroninės formos liudijimas, kuriuo elektroninio parašo patvirtinimo duomenys susiejami su fiziniu asmeniu ir, kuriuo patvirtinamas bent to asmens vardas ir pavardė arba slapyvardis, bei kuris atitinka reikalavimus, keliamus eIDAS reglamento I priede, ir yra sudarytas kvalifikuoto patikimumo užtikrinimo paslaugų teikėjo (Elektroninio parašo sertifikatai, 2020). Lietuvoje elektroninio parašo sertifikatus galima gauti iš Lietuvos patikimumo užtikrinimo

paslaugų tiekėjų: Asmens dokumentų išrašymo centro prie LR vidaus reikalų ministerijos ir VĮ Registrų centro, taip pat ir iš kitų šalių patikimumo užtikrinimo paslaugų tiekėjų: Estijos bendrovės „SK ID Solutions AS“ sudarytus kvalifikuotus elektroninio parašo sertifikatus, kurie platinami kartu su Smart-ID programėle arba kartu su šių operatorių SIM kortelėmis: AB „Telia Lietuva“ UAB „BITĖ Lietuva“ UAB „Tele2“ (El. parašo sertifikatai, 2021).

Taigi, siekiant pasirašyti elektroninius dokumentus kvalifikuotu elektroniniu parašu, reikia turėti kvalifikuotą elektroninio parašo sertifikatą, išduotą kartu su kvalifikuotu elektroninio parašo kūrimo įtaisu. Šios kvalifikuoto elektroninio parašo savybės, leidžia parašą nenuginčijamai susieti su asmeniu, pasirašančiu dokumentą. Lietuvoje kvalifikuotais elektroniniais parašais pripažįstami: mobilūs elektroniniai parašai (mParašas), Smart-ID, Lietuvos Respublikos registrų centro išduoti elektroniniai parašai (privaloma kartu turėti Registrų centro išduotą USB raktą), asmens tapatybės kortelė su elektroniniu lustu (reikia turėti asmens tapatybės kortelę ir išmaniųjų kortelių skaitytuvą) (El. parašas ID kortelėje..., 2017).

Visgi, didžiausias skirtumas tarp eIDAS reglamente pateiktų elektroninio parašo sąvokų yra jų teisinė galia, kuri bus aptarta kitoje šio darbo dalyje.

4.2. Elektroninių parašų teisinė galia

eIDAS reglamento 5 straipsnio 2 dalyje nurodyta, jog kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia yra lygiavertė rašytiniam parašui, o 3 dalyje numatyta, jog kvalifikuotas parašas, kuris patvirtintas kvalifikuotu sertifikatu vienoje valstybėje narėje, taip pat bus pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse. Atsižvelgus į kvalifikuoto elektroninio parašo apibrėžimą aišku, kodėl jam suteikiama tokia teisinė galia. Pasirašant dokumentą kvalifikuotu elektroniniu parašu yra aiški asmens tapatybė, taip pat pasirašantis asmuo yra susietas su dokumento turiniu bei šis turinys yra apsaugotas nuo bet kokių pakeitimų. Taigi, kvalifikuotas elektroninis parašas reglamentuojamas taip, kad nustatytų aukščiausią saugumo užtikrinimo lygį ir būtent dėl to jam suteikiama tokia pati teisinė galia, kaip ir rašytiniam parašui.

eIDAS reglamento 25 straipsnio 1 dalyje pažymėta, kad negalima atsisakyti pripažinti elektroninio parašo teisinės galios ir jo tinkamumo naudoti kaip įrodymą teismo procese tik dėl to, kad parašas yra elektroninis arba jis neatitinka kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų. Ši norma įgyvendina elektroninės formos nediskriminavimo, technologinio neutralumo bei funkcinio lygiavertiškumo principus, nes numato, kad

negalima paneigti parašo galios vien dėl jo formos. Tačiau ši norma neatsako į klausimą kokią teisinę galią turi paprastas ir pažangusis elektroninis parašas. Paprastas ir pažangusis elektroninis parašas neatitinka reikalavimų, taikomų kvalifikuotam elektroniniam parašui, o kaip nurodyta reglamente, tai nėra priežastis nepripažinti elektroninio parašo teisinės galios. Atkreiptinas dėmesys, jog eIDAS reglamento preambulės 49 punktą nurodo, kad elektroninių parašų teisinė galia turi būti reglamentuojama nacionalinės teisės aktuose, išskyrus šiame reglamente numatytus reikalavimus. Taigi, reglamentas leidžia valstybėms narėms pačioms savo teisinėse sistemose nustatyti elektroninio parašo, kuris neatitinka kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, teisinę galią.

Pavyzdžiui, Belgijos civilinio kodekso 1322 straipsnio 2 dalyje pažangiajam elektroniniam parašui ir kitiems elektroniniams parašams, kurie neatitinka kvalifikuoto parašo kriterijų, suteikiama tokia pati teisinė galia kaip ir rašytiniam parašui, jeigu šis parašas gali būti priskiriamas parašo autoriui ir gali išlaikyti dokumento turinio vientisumą (Vandendriessche, 2004, p. 67). Šie reikalavimai reiškia, jog kiti elektroniniai parašai turi suteikti galimybę identifikuoti asmenį, kuris pasirašo dokumentą ir užtikrinti, kad pasirašytas dokumentas negalėtų būti keičiamas ateityje. Atkreiptinas dėmesys, jog Belgijos civilinio kodekso 1322 straipsnio 2 dalis nėra taikoma aktams, kurie privalo būti sudaryti notarine forma (Van Bael & Bellis, 2003, p. 497).

Pastebėtina, jog Latvijoje pažangiesiems bei kitiems elektroniniams parašams suteikiama tokia pati teisinė galia kaip ir rašytiniams parašams, tačiau keliami kitokie reikalavimai. Latvijos Respublikos elektroninių dokumentų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje numatyta, jog elektroninis dokumentas laikomas lygiaverčiu rašytiniam dokumentui, jeigu naudojamas elektroninis parašas, kuris nors ir neatitinka kvalifikuotum elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, bet dėl jo naudojimo šalys susitarė raštu, o toks susitarimas pasirašomas raštu arba kvalifikuotu elektroniniu parašu. Visgi, yra nemažai sutarčių, kurioms nėra taikomas rašytinės formos reikalavimas ir dėl to jos nereikės pasirašyti kvalifikuotu ar įstatymo numatytus reikalavimus atitinkančiu elektroniniu parašu. Tačiau, kai rašytinė forma yra privaloma, bet šalys negali pasirašyti raštu, pagal Latvijos teisę, gali būti naudojami kvalifikuoti elektroniniai parašai arba elektroniniai parašai, kurie atitinka Elektroninių dokumentų įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodytus reikalavimus (Čekanavičius *et al.*, 2020, p. 61).

Tuo tarpu, Vokietijoje elektroninio parašo naudojimo galimybė priklauso nuo dokumento ar sutarties rūšies. Vokietijoje, kai kurioms sutartims, pavyzdžiui, tam tikroms nuomos sutartims, yra numatytas rašytinės formos reikalavimas (Puustinen, 2020). Vokietijos civilinio kodekso 126a straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad tokiais atvejais, kuomet

elektroninė forma turi pakeisti įstatymo nustatytą rašytinę formą, pasirašantis asmuo turi įrašyti savo vardą ir pavardę, ir elektroninį dokumentą pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu. Nepaisant to, kuomet įstatymas nenumato privalomos rašytinės formos ir šalys susitaria dėl elektroninės sutarties formos, šalys gali pasirašyti sutartis paprastu ir pažangiu elektroniniu parašu.

Apibendrinant, vadovaujantis eIDAS reglamento 5 straipsnio 2 dalimi, kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia visose valstybėse narėse yra lygiavertė rašytiniam parašui. Nepaisant to, pažangių bei paprastų elektroninių parašų teisinė galia priklauso nuo individualiai nustatyto reglamentavimo kiekvienos valstybės narės teisinėje sistemoje. Pastebėtina, jog vienose valstybėse narėse nekvalifikuotas elektroninis parašas turi tokią pačią teisinę galią kaip ir rašytinis parašas, kai atitinka įstatymuose numatytas sąlygas. O kitose valstybėse, elektroninio parašo galiai daro įtaką pasirašomo dokumento rūšis. Paprasti ir pažangūs elektroniniai parašai turės tokią pačią teisinę galią kaip rašytiniai parašai tik tokiais atvejais, kuomet šalys susitars dėl jo naudojimo ir įstatyme nebus numatytas reikalavimas tam tikrą dokumentą pasirašyti tik kvalifikuotu elektroniniu parašu.

4.2.1. Paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinė galia Lietuvoje

Lietuvoje nekvalifikuoto elektroninio parašo teisinę galią nustato LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas. Šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad elektroninio parašo, kuris neatitinka kvalifikuotam parašui eIDAS reglamente keliamų reikalavimų, teisinė galia yra lygiavertė elektroniniam parašui, jeigu jis atitinka tris reikalavimus.

Pirma, šalys, kurios planuoja pasirašyti sutartį elektroniniu parašu turi iš anksto dėl to susitarti. Atkreiptinas dėmesys, jog toks pats reikalavimas numatytas ir Latvijoje. Šalys, siekiančios pasirašyti sutartį elektroniniu parašu, kuris neatitinka kvalifikuoto elektroninio parašo savybių, privalo prieš pasirašant sutartį, sudaryti susitarimą, jog naudosis paprastu ar pažangiu elektroniniu parašu. Vienas iš pagrindinių reikalavimų šiam susitarimui yra jį sudaryti iš anksto, todėl toks susitarimas turėtų būti sudaromas atskirai nuo pagrindinės sutarties, kurią planuojama pasirašyti paprastu ar pažangiu elektroniniu parašu. Siekiant užtikrinti šio susitarimo įrodomąją galią jis turėtų būti pasirašomas parašu, kuris turi teisinę galią, tačiau jeigu susitarimas būtų įrašytas į pagrindinę sutartį, jis iš esmės būtų pasirašomas teisinės galios dar neturinčiu parašu.

Antra, LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas numato, jog susitarimas dėl paprasto ar pažangaus parašo naudojimo, turi būti sudaromas paprasta rašytine forma. LR CK 1.73 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad rašytinės formos sandoriai sudaromi surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sandorio šalių, arba šalims apsiikeičiant atskirais dokumentais. Todėl susitarimas dėl parašo naudojimo gali būti sudaromas tiek surašant dokumentą ir pasirašant jį sandorio šalims, tiek apsiikeičiant atskirais dokumentais. Taip pat ši LR CK norma numato, kad rašytinės formos dokumentui prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jeigu yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą. Iš esmės tą patį nustato ir LR CK 6.192 straipsnio 2 dalis. Taigi, pagal minėtus straipsnius, šalys nurodytą susitarimą gali sudaryti ir nuotolinio ryšio priemonėmis, tačiau jos turi įsitikinti, kad bus užtikrinta teksto apsauga ir bus galimybė identifikuoti parašą. Kaip jau minėta, šiuos reikalavimus įgyvendina elektroninis parašas. Todėl, pastebėtina, jog šiuo atveju, rašytinė dokumento forma yra siejama su parašo buvimu. Pavyzdžiui, apsiikeitimas atskirais dokumentais yra laikomas rašytinės formos sandorio sudarymu, tačiau apsiikeitus elektroniniais laiškais nebus sudaromas rašytinės formos sandoris. Atkreiptinas dėmesys, jog asmens pasirašymas elektroniniame pašte su savo rekvizitais atitinka paprasto elektroninio parašo sąvoką. Todėl šalys galėtų susitarti dėl tokio parašo naudojimo, tačiau nors šis parašas įgytų teisinę galią, juo vis tiek negalima bus įgyvendinti teksto apsaugos ir šalių identifikavimo funkcijos. Dėl šios priežasties toks elektroninių laiškų apsiikeitimas negalės būti prilyginamas rašytinės formos dokumentui. Taigi, paprastas elektroninis parašas neįgyvendina LR CK numatytų reikalavimų.

Norint atskleisti, koks elektroninis dokumentas bus laikomas sudarytas rašytine forma reikia įvertinti LR CK keliamus reikalavimus teksto apsaugai ir parašui bei jų santykį su specialiaisiais įstatymais. t. y. su eIDAS reglamentu ir LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymu. Teismų praktikoje pastebimos dvejopos pozicijos. Lietuvos apeliacinis teismas 2013 m. gruodžio 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-1438/2013 ir 2011 m. spalio 10 d. sprendime civilinėje byloje Nr. 2A-435/2011 pažymėjo, kad LR CK 1.73 str. 2 d. reikalavimai turi sutapti su įstatyme išdėstyta specialia elektroninio parašo teisine reglamentacija. Tai reiškia, kad dokumentas turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba pažangiu elektroniniu parašu, dėl kurio šalys iš anksto susitarė raštu ir šį susitarimą išsaugojo patvarioje laikmenoje, kaip nurodyta eIDAS reglamente ir LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatyme. Vadovaujantis šiuo aiškinimu, Lietuvos apeliacinis teismas abiejose nutartyse konstatavo, kad dokumentuose

nesant įstatymo reikalavimų atitinkančio elektroninio parašo, šis nebuvo sudarytas rašytine forma. Kaip minėta, teismų praktikoje sutinkama ir kita pozicija. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2013 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-391/2013 nurodė, kad: *„atsakovui nuo 2009 m. gegužės mėnesio įdiegus elektroninę sąskaitų pateikimo nuomininkams programą „E-pay“, sąskaitos ir pranešimai nuomininkams buvo siunčiami elektroniniu paštu; ieškovo susirašinėjimas su atsakovu elektroniniu paštu, patvirtina šalių pripažinimą konkludentiniais veiksmais tokį informavimo būdą atitinkančiu Sutarties nuostatas. Nustatęs šias aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai sprendė, kad elektroniniu paštu siųsti pranešimai gali būti laikomi tinkamu sutarties šalies informavimu, kurio pagrindu nuomotojas turi teisę nutraukti sutartį.“* Taigi, šioje byloje priešingai nei ankščiau minėtose teismas aiškindamas LR CK 1.73 straipsnį, nenukreipė į specialiuosius teisės aktus, tačiau vertinant faktines aplinkybes, atsižvelgė į tarp šalių susiklosčiusią praktiką ir dėl to nusprendė, kad elektroniniu paštu siunčiami pranešimai yra tinkamas šalies informavimas. Darbo autorės vertinimu, teismai taikydami LR CK 1.73 straipsnį turėtų jį aiškinti specialiųjų teisės aktų kontekste, nes tobulėjant technologijoms, taip pat keičiasi teisinis reglamentavimas ir dėl to teismai turėtų vadovautis aktualiausiu teisiniu reglamentavimu. Nors ši LR CK norma buvo priimta gerokai iki eIDAS reglamento, tačiau siekiant užtikrinti, kad ji atitiktų šios dienos teisinį reglamentavimą, kuris nustatytas pagal dabartinių technologijų galimybes, LR CK 1.73 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti teksto apsaugos užtikrinimo ir galimybės identifikuoti parašą reikalavimai turi būti aiškinami atsižvelgianti į eIDAS reglamentą.

Atsižvelgus į padarytą išvadą, siekiant elektroninį dokumentą sudaryti rašytine forma, asmenys turėtų jį pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu arba pažangiu elektroniniu parašu, dėl kurio iš anksto susitarta. Todėl, sutarties šalys, kurios siekia susitarti dėl paprasto ar pažangaus elektroninio parašo naudojimo, turėtų taip pat šį susitarimą pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu arba pažangiu elektroniniu parašu dėl kurio naudojimo buvo iš anksto susitarta bei žinoma, rašytiniu parašu. Tačiau, šioje vietoje svarbu pažymėti, kad jeigu šalys pasirašys susitarimą dėl elektroninio parašo naudojimo rašytiniu parašu, tai paneigs vieną iš esminių elektroninio parašo privalumų, nes šalys fiziškai turės būti toje pačioje vietoje. Tuo atveju kuomet susitarimas bus pasirašomas kvalifikuotu elektroniniu parašu, šalys galės sudaryti susitarimą fiziškai nesant toje pačioje vietoje, bet joms reikės susikurti kvalifikuotą elektroninį parašą, todėl šalims fiziškai esant skirtingose vietose, kvalifikuoto parašo turėjimas yra neišvengiamas.

Trečias reikalavimas, siekiant įtvirtinti šalių siekį naudoti elektroninį parašą, kuris neatitinka kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, tai galimybė šį

susitarimą išsaugoti patvarioje laikmenoje. Reikalavimas susitarimą dėl nekvalifikuoto parašo naudojimo išsaugoti patvarioje laikmenoje nepastebimas valstybėse narėse, aptartose ankstesnėje darbo dalyje. Ši sąlyga numatyta tam, kad susitarimą sudarytą tarp pasirašančiųjų šalių galima būtų saugoti tiek laiko, kiek reikia pagal informacijos paskirtį, taip, kad ja būtų galima pasinaudoti ateityje ir kad būtų galima saugomą informaciją atkurti jos nepakeičiant (Direktyvos 2011/83/ES 2 straipsnio 10 dalis). Taigi, taip užtikrinamas, susitarimo išliekamumas.

Praktikoje (Rimkūnaitė-Manke, 2022), taip pat atkreipiamas dėmesys, jog susitarimas dėl paprasto ar pažangaus parašo naudojimo galioja tik tarp jį pasirašančių asmenų ir dėl šios priežasties gali būti netinkamas, jeigu elektroniniu būdu pasirašytą dokumentą reikia pateikti kitiems asmenims, kurie nėra dokumento šalys ir reikalauja pateikti sutarties originalą. Todėl pasirašant sutartį, kuri turės būti pateikiama kitiems asmenims, paprastu ar pažangiu parašu, šalys privalo įvertinti ar pasirašymo būdas, dėl kurio jos susitaria bus priimtinas trečiajai šaliai.

Siekiant atskleisti paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinę galią, reikia atsižvelgti kaip šie parašai yra vertinami Lietuvos teismų praktikoje.

Lietuvos teismų praktikoje pastebima tik viena byla, kurioje teismas nagrinėjo klausimą dėl elektroninio parašo, kuris neatitinka eIDAS reglamente numatytų kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, teisinės galios. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-36-781/2022 kilo ginčas dėl vartojimo kredito sutarties. Kaip nurodė atsakovas, vartojimo kredito sutartis turi būti rašytinė ir negali būti sudaryta konkludentiniais veiksmais. Ieškovės pateiktoje Vartojimo kredito sutartyje šalių fizinių parašų nebuvo, o atsakovas Vartojimo kredito sutarties nepasirašė ir kvalifikuotu elektroniniu parašu, kaip jis yra apibrėžtas eIDAS reglamente. Taip pat, atsakovas teigė, kad vadovaujantis LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 5 straipsnio 1 dalimi, jokių išankstinių rašytinių susitarimų su ieškove dėl elektroninio parašo, kuris būtų lygiavertis rašytiniam parašui, nesudarė ir Vartojimo kredito sutarties tokiu parašu nepasirašė. Teismas šioje byloje konstatavo, jog Vartojimo kredito paraiškoje nustatyta, kad kredito gavėjas elektroniniu būdu patvirtina šią paraišką bei Bendrąsias sąlygas. Kaip nurodyta paraiškoje, kredito gavėjo portale atlikti veiksmai (kuriuos patvirtina kredito gavėjo paspaudimas ant mygtuko „sutinku“, pažymėjimas ant „varnelės“, dokumentų ir asmens duomenų pateikimas organizatoriui) yra laikomi kredito gavėjo parašu, turinčiu LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinę galią, o šiais veiksmais patvirtinta paraiška bei Bendrosios sąlygos

yra laikomi dokumentu, sudarytu rašytine forma, ir sukelia tokias pat teisines pasekmes kaip ir rašytinis dokumentas, patvirtintas kredito gavėjo parašu. Teisėjų kolegijos vertinimu, šios Vartojimo kredito paraiškos nuostatos ir tai, kad atsakovas pats pateikė pirmosios instancijos teismui šią paraišką, patvirtina, kad tarp šalių buvo sudarytas susitarimas dėl to, kas bus laikoma atsakovo elektroniniu parašu ir kad toks susitarimas yra išsaugotas patvariojoje laikmenoje, kaip to reikalaujama įstatyme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartyje civilinėje byloje).

Šis teismo sprendimas parodo, jog pirmenybė teikiama šalių valiai ir pačiam susitarimui sudaryti sutartį. Šioje byloje susitarimas dėl elektroninio parašo naudojimo nebuvo pasirašytas rašytiniu parašu, kvalifikuotu elektroniniu parašu ar pažangiu elektroniniu parašu dėl kurio šalys iš anksto susitarė, tačiau teismas vis tiek patvirtino, kad iš atsakovo veiksmų bei pačios paraiškos nuostatų yra aišku, jog toks susitarimas buvo. Taigi, atsižvelgiant į šį sprendimą, galima teigti, jog teismai vertindami paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinę galią, vadovaujasi konsensualizmo principu.

Taip pat, aptariant paprastų ir pažangių elektroninių parašų teisinę galią, svarbu paminėti ir teisines pasekmes, jeigu dokumentas yra pasirašomas elektroniniu parašu, kuris neturi teisinės galios. Pasirašius sutartį paprastu ar pažangiu elektroniniu parašu, dėl kurio naudojimo nebuvo iš anksto susitarta, bus laikoma, kad toks dokumentas ar sandoris nėra laikomas sudarytas raštu, t. y. nesilaikant rašytinės formos reikalavimo (Čekanavičius, 2020). LR CK 1.93 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad įstatymų reikalaujamos formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį tik tuo atveju, kada toks negaliojimas įsakmiai nurodytas įstatymuose. Taigi, paprastos rašytinės formos nesilaikymas, nedaro sandorio negaliojančio, išskyrus, kai tai numato įstatymas, tačiau sukelia teisines pasekmes numatytas LR CK 1.93 straipsnio 2 dalyje. Šiame straipsnyje nurodyta, kad rašytinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę, kai kyla ginčas dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo fakto, remtis liudytojų parodymais šį faktą įrodyti. Remiantis šia norma, dokumentas ar sandoris pasirašytas elektroniniu parašu, kuris neatitinka eIDAS reglamente numatytų kvalifikuotam elektroniniam parašui keliamų reikalavimų, paranda savo įrodomąją galią, o tam tikrais atvejais yra negaliojantis. Sudarant tokias sutartis, kurių rašytinės formos nesilaikymas daro jas negaliojančiomis, kaip pavyzdžiui garantija (LR CK 6.91 straipsnis), laidavimas (LR CK 6.79 straipsnis), preliminarioji sutartis (LR CK 6.165 straipsnio 2 dalis) ir kitos, patartina jas pasirašyti kvalifikuotu elektroniniu parašu, siekiant užtikrinti, kad sutartis būtų sudaryta tinkama forma ir išvengti situacijų, kuomet sutartis būtų pripažinta negaliojančia dėl netinkamo parašo.

4.3. Elektroninių parašų galiojimas ateityje

Identifikuojant rašytinio parašo originalumą pasitelkiama teismo ekspertizė, o jo autentiškumas nustatomas remiantis grafologiniais požymiais (Stančić, 2016, p. 481). Tačiau visas procesas, vertinant parašo autentiškumą, keičiasi naudojant elektroninius parašus. Norint patvirtinti elektroninio parašo autentiškumą, jis turi būti susietas su pasirašančiu asmeniu, o tai užtikrinti padeda elektroninio parašo sertifikatas.

Elektroninio parašo sertifikatas, tai elektroninis liudijimas, kuriuo elektroninio parašo patvirtinimo duomenys susiejami su fiziniu asmeniu ir kuriuo patvirtinamas bent to asmens vardas ir pavardė arba slapyvardis (eIDAS reglamento 3 straipsnio 14 punktą). Elektroninio parašo sertifikato galiojimas yra ribotas. Paprastai jis svyruoja nuo vienerių iki penkerių metų nuo sertifikato išdavimo (Elektroninės deklaravimo sistemos pagalba, 2022). Be to, elektroninio parašo sertifikatai pasibaigia ne tik pasibaigus jų galiojimo laikotarpiui, tačiau ir atšaukus jų galiojimą, pavyzdžiui, tokiais atvejais, kai elektroninio parašo priemonė yra keičiama ar pametama. Dėl šių priežasčių, elektroninio parašo sertifikatai dažnu atveju galioja daug trumpiau negu šalis reikia saugoti dokumentą. Pasibaigus elektroninio parašo sertifikato galiojimui ar atšaukus jį, elektroniniai parašai, kurie buvo sudaryti naudojant sertifikatą tampa negaliojantys, todėl elektroninio parašo nebegalima patvirtinti ir dokumentą galima suklastoti, t. y. keisti jo turinį (Bralić *et al.*, 2017, p. 1). Taigi, jeigu pasibaigia elektroninio parašo sertifikatas, negalima patikrinti ar elektroninis parašas galiojo sutarties ar dokumento pasirašymo metu, bei patvirtinti ir įvertinti jo autentiškumą. Taip elektroninis parašas, kuris turi identifikuoti asmenį ir išreikšti jo valią, praranda savo įrodomąją galią, kilus ginčui teisme.

Viena iš esminių rašytinių parašų savybių yra jo įrodomoji galia, todėl atrodo natūralu teigti, kad elektroniniai parašai taip pat pasižymi šia savybe (Ansper *et al.*, 2001, p. 1). Tačiau norint, kad elektroninis parašas ateityje neprarastų minėtos savybės, reikia imtis papildomų veiksmų. Siekiant sumažinti technologinę riziką, praktikoje yra išskiriami du elementai, kurie užtikrina elektroninio parašo ilgalaikį galiojimą.

Pirmasis elementas yra elektroninė laiko žyma. eIDAS reglamento 3 straipsnio 33 punkte elektroninė laiko žyma apibrėžiama, kaip elektroninės formos duomenys, kuriais kiti elektroninės formos duomenys susiejami su tam tikru laiku ir taip sukuriamas įrodymas, kad pastarieji tuo metu egzistavo. Paprasčiau tariant, tai būdas užtikrinti, kad pasirašymo metu elektroninio parašo sertifikatas galiojo. Pavyzdžiui, pasirašančioji šalis gali naudoti elektroninę laiko žymą, kad pasirašytą dokumentą susietų su konkrečia data bei laiku ir ateityje įrodytų, kad pasirašytas dokumentas egzistavo būtent tą dieną ir tuo laiku

(Vercruyse, 2020). Todėl nesant elektroninės laiko žymos pasirašytame dokumente nebūtų galima patikimai įrodyti kokiu metu buvo uždėtas elektroninis parašas. Galima teigti, kad laiko žyma yra vienintelis patikimas įrodymas, užtikrinantis, kad dokumentas buvo pasirašytas sertifikato galiojimo metu (Kas yra laiko žyma?, 2022). Atkreiptinas dėmesys, kad eIDAS reglamentas išskiria ir kvalifikuotą laiko žymą. Griežtesni reikalavimai taikomi kvalifikuotai laiko žymai užtikrina, kad joje nurodytas laikas ir data yra tikslūs, o elektroniniu parašu pasirašytas dokumentas ar sutartis su kuriuo susieta data ir laikas yra patikimi (eIDAS reglamento 42 straipsnio 1 dalis). Lietuvoje yra du paslaugų tiekėjai, kurie sudaro kvalifikuotas elektronines laiko žymas, tai UAB „BalTstamp“ ir VĮ Registrų centras (Laiko žymos, 2022).

Tam, kad būtų įmanoma patikrinti elektroninių parašų galiojimą ateityje neužtenka vien tik laiko žymos, todėl antrasis elementas yra duomenys, patvirtinantys skaitmeninių sertifikatų galiojimą pasirašymo metu (Are electronic signatures legally valid..., 2021). Šie duomenys vadinami parašo sertifikato atšaukimo duomenimis. Taigi, siekiant užtikrinti elektroninio parašo ilgalaikį galiojimą reikia, kad pasirašytas dokumentas turėtų du elementus, vienas iš jų nurodo kurią dieną buvo pasirašytas dokumentas, taip užtikrinant, kad pasirašymas įvyko galiojant elektroninio parašo sertifikatui, o kitas elementas – įrodo, kad sertifikatas iš tikrųjų galiojo ir atitiko visus sertifikatui keliamus reikalavimus.

Atsižvelgus į tai, kokius elementus turi elektroninis parašas, yra išskiriami keturi elektroninių parašų saugumo lygiai, kurie atsižvelgia į didėjančią poreikį apsaugoti parašo galiojimą laike (Kiek galioja el. parašu pasirašyti dokumentai?, 2022). Trečias saugumo lygis, tai pats paprasčiausias elektroninis parašas, kuris neturi net laiko žymos (Digital Signature Service, 2022). Šio saugumo lygio parašas baigia galioti pasibaigus elektroninio parašo sertifikatui arba jį atšaukus, o tai kaip jau buvo minėta, gali atsitikti pametus elektroninio parašo priemonę, pasikeitus pavarde, taip pat ir teisėsaugos institucijų motyvuotu reikalavimu, siekiant užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms (LR elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymo 12 str. 1 d. 2 p.). Antro saugumo lygio elektroninis parašas turi laiko žymą, kuri nurodo datą ir laiką, kuomet dokumentas ar sutartis buvo pasirašyta. Elektroninis parašas su laiko žyma galioja iki sertifikato galiojimo pabaigos, tačiau sertifikato atšaukimas šiuo atveju neturi jokios įtakos parašo galiojimui. Pirmas saugumo lygis, tai parašas su ilgalaikiais duomenimis. Šiuo atveju naudojami sertifikato atšaukimo duomenys, kurie leidžia patikrinti parašo galiojimą, net jei pirminio šaltinio nebėra. Pirminio šaltinio gali nebelikti, tokiais atvejais, kai pavyzdžiui dėl bankroto išnyksta kvalifikuoto elektroninio parašo paslaugų tiekėjas. Pirmo lygio parašai galioja tol, kol nesusilpnėja parašo algoritmai, kurie buvo naudojami

pasirašant dokumentą (Digital Signature Service, 2022). Susilpnėjęs algoritmas reiškia, kad jau pasirašyti dokumentai gali būti lengvai pakeičiami arba suklastojami (Kiek galioja el. parašu pasirašyti dokumentai?, 2022). Vienas taškas vienas (1.1) saugumo lygis, tai aukščiausias elektroninio parašo lygis. Šis elektroninio parašo lygis, tai toks parašas, kuris turi tiek ilgalaikius duomenis, tiek archyvinę laiko žymą (Digital Signature Service, 2022). Pasirašymui naudojamam algoritmui nusilpus elektroninis parašas nustos galioti, todėl siekiant to išvengti, jam turi būti uždėtos archyvinės laiko žymos, kurios jau bus sudarytos remiantis tuo metu galiojusių, saugiu algoritmu (El. parašų ir el. spaudų ilgalaikis galiojimas, 2022). Taigi, kiekvieną kartą nusilpus algoritmui, priešingai nei su pirmo saugumo lygio parašu, yra uždėdama archyvinė laiko žyma, todėl šio parašo galiojimas yra užtikrinamas aukščiausiame lygyje.

Lietuvoje veikia keletas platformų, kurios teikia pasirašymo elektroniniu parašu paslaugas. Viena populiariausių platformų yra „Dokobit“ (<https://www.dokobit.com/lt/>). Pasirašant dokumentą ar sutartį per „Dokobit“ platformą dokumentui automatiškai yra įdiegiami ilgalaikiai duomenys ir dėl to užtikrinamas pirmo saugumo lygio parašas. Taip pat, ši platforma gali garantuoti ir aukščiausią saugumo lygį, tačiau ši paslauga galioja tik klientams, kurie yra užsiprenumeravę mokamus planus (El. parašų ir el. spaudų ilgalaikis galiojimas, 2022). Kai dokumentai yra laikomi pačioje „Dokobit“ platformoje, ji užtikrina elektroninių parašų galiojimą net ir praėjus sertifikatų galiojimo laikui ar susilpnėjus algoritmui. Platforma pati automatiškai atnaujina archyvinę laiko žymą, kuri patvirtina, kad pasirašymo momentu, elektroninis parašas tikrai galiojo ir atitiko tuometinį saugumo lygį. Jeigu platforma pati automatiškai nepasirūpina archyvinės laiko žymos atnaujinimu, asmenys patys turi kreiptis į parašo archyvavimo kreipimosi tašką. Todėl, siekiant, kad elektroninis parašas galėtų ateityje nepriklausomai nuo sertifikato galiojimo pabaigos ar atšaukimo bei algoritmo nusilpimo, pasirašantys asmenys dokumentus ar sutartis turi saugoti pas paslaugos tiekėjus, kurie užtikrina aukščiausią saugumo lygį. Taip pat pasirašančios šalys visada turi įvertinti ar pasirašant dokumentą jame bus įdiegti elementai, kurie būtini ilgalaikiam elektroninio parašo galiojimui.

Taigi, nors kvalifikuotas elektroninis parašas bei paprasti ar pažangūs elektroniniai parašai, dėl kurių iš anksto buvo susitarta, turi teisinę galią, tačiau neužtikrinus jo ilgalaikio galiojimo, kilus ginčui teisme, kils didelių sunkumų siekiant įrodyti, kad dokumentas buvo pasirašytas galiojančiu elektroniniu parašu bei pačio dokumento autentiškumą. Norint garantuoti elektroninio parašo galiojimą ateityje reikia papildomų šalių veiksmų, užtikrinant aukščiausio saugumo lygį arba reikia pasirinkti tokius paslaugos tiekėjus, kurie garantuoja elektroninio parašo ilgalaikį galiojimą. Todėl, priešingai nei pasirašant

dokumentą rašytiniu parašu, šalys, siekiančios ateityje remtis dokumentu, pasirašytu elektroniniu parašu, turi įdėti daugiau pastangų ir rūpintis, kad būtų įmanoma patvirtinti šio elektroninio parašo patikimumą.

IŠVADOS

1. Bendravimas telefonu yra momentinis bendravimo būdas, o komunikavimas elektroniniu paštu dėl savo pobūdžio taip pat yra artimesnis momentiniams bendravimo būdams, todėl šių sutarčių sudarymui lieka aktuali ir yra taikytina bendroji taisyklė įtvirtinta LR CK 6.181 straipsnio 1 dalyje, kuri numato, jog sutartis laikoma sudaryta nuo to momento, kuomet oferentas gauna akceptą. Sprendžiant klausimą dėl ofertos ir akcepto sudarant nuotolines sutartis internetu, siekiant aiškiai apibrėžti sutarties sudarymo momentą, pardavėjas internetinėje svetainėje turėtų aiškiai identifikuoti ar prekių ir paslaugų pateikimas laikomas oferta ar tik kvietimu pateikti pardavėjui pasiūlymą, o nesant tokio įspėjimo, prekių ar paslaugų išdėstymas internetinėje svetainėje turi būti laikomas kvietimu pateikti ofertą.
2. Įvertinus bendrąjį nuotolinių sutarčių bei nuotolinių vartojimo sutarčių reglamentavimą, padarytos šios išvados:
 - 2.1. Nuotolinių sutarčių prilyginimas rašytinės formos dokumentams Lietuvos teisinėje sistemoje siejamas su parašu, todėl siekiant įgyvendinti įstatyme numatytą rašytinės formos reikalavimą nuotolinė sutartis turi būti pasirašyta elektroniniu parašu. LR informacinės visuomenės paslaugų įstatymo normos reglamentuojančios ofertos ir akcepto gavimo ir išsiuntimo ypatumus, turėtų būti taikomos visoms nuotolinėms sutartimis, o ne tik elektroninės prekybos sutartims, nes jos aiškiai apibrėžia momentą, kuomet yra išsiunčiamas bei gaunamas elektroninis laiškas.
 - 2.2. Atliktas tyrimas, analizuojant nuotolinių vartojimo sutarčių sudarymo reglamentavimo specifiką, pademonstravo, jog verslininkai nesilaiko numatytų informacijos aiškumo ir suprantamumo kriterijų, todėl vartotojai neskaito ir nesupranta jiems pateikiamos informacijos.
3. Siekiant, kad paprastas ar pažangus elektroninis parašas turėtų lygiavertę teisinę galią kaip rašytinis parašas yra keliamas reikalavimas iš anksto raštu susitarti dėl tokio elektroninio parašo naudojimo ir išsaugoti jį patvarioje laikmenoje. Norint įgyvendinti rašytinės formos reikalavimą, šis susitarimas gali būti pasirašomas rašytiniu parašu, tačiau šiuo atveju, šalims fiziškai reikės būti toje pačioje vietoje ir todėl, tai paneigtų vieną iš pagrindinių elektroninio parašo privalumų: galimybę fiziškai esant skirtingose vietose pasirašyti dokumentus. Taip pat, susitarimas gali būti pasirašomas kvalifikuotu parašu, tačiau tai lemia aplinkybę, jog sudarant nuotolines sutartis kvalifikuotas

elektroninis parašas yra neišvengiamas ir neįmanoma sudaryti sutarties turint vien tik paprastą ar pažangųjį elektroninį parašą.

4. Pasirašius sutartį elektroniniu parašu, po kiek laiko pasibaigus jo sertifikatui nebegalima patvirtinti ar elektroninis parašas galiojo sutarties sudarymo metu. Todėl siekiant, kad elektroninis parašas ateityje, kilus ginčui dėl šiuo parašu pasirašyto dokumento, turėtų įrodomąją galią reikia papildomų šalių veiksmų, įsitikinant, kad elektroninis parašas turi elektroninę laiko žymą ir elektroninio parašo sertifikato atšaukimo duomenis, kurie užtikrina ilgalaikį jo galiojimą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (1994). Valstybės žinios, 94-1833.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). Valstybės žinios, 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas (2006). Valstybės žinios, 65-2380.
4. Lietuvos Respublikos elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų įstatymas (2018). Valstybės žinios, 7474.

Tarptautiniai teisės aktai

5. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (1995). Valstybės žinios, 102-2283.

Europos Sąjungos teisės aktai

6. Europos Parlamento ir Tarybos 1997 m. gegužės 20 d. direktyva 97/7/EC dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis. *OL L* 144.
7. Europos Parlamento ir Tarybos 2000 m. birželio 8 d. direktyva 2000/31/EB dėl kai kurių informacinės visuomenės paslaugų, ypač elektroninės komercijos, teisinių aspektų vidaus rinkoje. *OL L* 178.
8. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. spalio 25 d. direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB. *OL L* 304.
9. Europos Parlamento ir Tarybos 2014 m. liepos 23 d. reglamentas (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama Direktyva 1999/93/EB. *OL L* 257.

10. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo–pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB. *OL L* 136.
11. Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. gegužės 20 d. direktyva (ES) 2019/770 dėl tam tikrų skaitmeninio turinio ir skaitmeninių paslaugų teikimo sutarčių aspektų. *OL L* 136.

Užsienio valstybių teisės aktai

12. Latvijos Respublikos elektroninių dokumentų įstatymas (Elektronisko dokumentu likums) (2002). Latvijas Vēstnesis, 169.
13. Vokietijos Civilinis kodeksas (Bürgerliches Gesetzbuch) (2002). Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt], page 42, 2909; 2003 I page 738.

Specialioji literatūra

14. Ayres, I., Schwartz, A. (2014). The No-Reading Problem in Consumer Contract Law. *Stanford Law Review*, t. 66, Nr. 3.
15. Ansper, A. et al. (2001). Efficient Long-Term Validation of Digital Signatures. Iš: *Public Key Cryptography, 4th International Workshop on Practice and Theory in Public Key Cryptography*.
16. Becher, S. (2019) Research shows most online consumer contracts are incomprehensible, but still legally binding [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://theconversation.com/research-shows-most-online-consumer-contracts-are-incomprehensible-but-still-legally-binding-110793> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
17. Bellis (Firm), V.B. & (2003). *Business Law Guide to Belgium*. [interaktyvus], Kluwer Law International B.V. Prieiga per internetą: <https://books.google.lt/books?id=oiX1O5Ss3HcC&pg=PA497&lpg=PA497&dq=Article+1322> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
18. Bralić, V., Kuleš M., Stančić, H. (2017). A model for long-term preservation of digital signature validity: TrustChain. INFUTURE2017: Integrating ICT in Society [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [h](#)

- <https://bib.irb.hr/datoteka/906471.TrustChainV111-final.pdf> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
19. Bublienė, D. (2011) Vartotojų teisė į informaciją pagal naująjį vartotojų teisių direktyvos pasiūlymą: žingsnis pirmyn? *Jurisprudencija*, 18(4), 1593–1608.
 20. Bublienė, D. (2007). Silpnesnės šalies apsaugos principo įgyvendinimas kontroliuojant nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas. *Jurisprudencija*, 9(99), 41-47.
 21. Buono, F. M. ir Friedman J. A. (1999). Maximizing the Enforceability of Click-Wrap Agreements. *Journal of Technology Law and Policy*, t. 4, Nr. 3.
 22. Civilka, M. (2013). Elektroninio parašo naudojimo vidaus rinkoje problemos. *Teisė*, t. 87, p. 86-111.
 23. Civilka, M. et al. (2004). *Informacinių technologijų teisė*. Vilnius: NVO teisės institutas, 2004.
 24. Civilka, M. (2002). *Elektroninės komercijos teisiniai aspektai: bendrieji klausimai* [interaktyvus], Vilnius: Informatikos teisės centras. Prieiga per internetą: <http://media.search.lt/GetFile.php?OID=92868&FID=269821> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
 25. Čekanavičius, A. et al. (2020). Legal effect of electronic signatures in the Baltics. *Baltic Business Quarterly*, Autumn 2020, p. 60-61 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ellex.legal/wp-content/uploads/2021/04/electronic_signatures_ellex.pdf [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
 26. Dickie, J. (1998). When and Where are Electronic Contracts Concluded. *Northern Ireland Legal Quarterly*, 49. [interkatyvus] Prieiga per: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/nlq49&div=34&id=&page=> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
 27. Didžiulis, L. (2021). EU Digital Content Directive And Evolution Of Lithuanian Contract Law [interaktyvus]. *JIPITEC* 260 para 1. Prieiga per internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-12-2-2021/5288> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
 28. Dishman, W. M. Jr. (1959). Contracts-Place Where Made When Acceptance is by Telephone. *Kentucky Law Journal*, t. 48.
 29. Drazdauskas S. (2015). Laikmenų patvarumas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*, 960, p. 38-51. doi: 10.15388/Teise.2015.96.8756.

30. Mikelėnas, V., et al. (2004). Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos. Vilnius: Justitia.
31. Europarl. 2009 December 3rd Debate in Council regarding the 2011/83/ES directive summary. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1094757&t=en&l=en> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
32. Garuckas, R., Kaziliūnas, A. (2008). Elektroninio parašo teisinis reglamentavimas ir jo įgyvendinimo ypatumai Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Nr. 24, 114-123.
33. Gringras, C. ir Nabarro Nathanson (įmonė). (1997). The laws of the Internet. *Open WorldCat*. London; Charlottesville, Va.: Butterworths, Michie.
34. Helberger N. et al. (2012) Digital Content Contracts for Consumers. *Journal of Consumer Policy*, t. 36, 37–57.
35. Ibrahim, M. A. et al. (2007) The Postal Acceptance Rule in the Digital Age. *Journal of International Commercial Law and Technology*, t. 2, Nr. 1, 47-53.
36. Kalinauskaitė, A. (2012). Elektroninė forma ir elektroninis parašas: lietuvių teisinė bazė globaliame kontekste. *Teisės problemos*, 1(75), 66-97.
37. Kull, I. (2019) Electronic Signature Under the eIDAS Regulation in Domestic and Cross-Border Communication: Estonian Example. *Juridiskā zinātne, Law*, Nr. 12, p. 21-40.
38. Lakerbaia, T. (2017). European Model of Protection of the Consumers' Rights in Distance Contracts – on the Example of Withdrawal Right. *Journal of Law*, (1). Prieiga per internetą: <https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/1807> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
39. Lim, YF. (2002). *Cyberspace Law: commentaries and materials*. Melbourne: Oxford University Press.
40. Limba T., Novikovienė, L. (2012) Elektroninio parašo ir laiko žymos įtaka elektroninių sutarčių apsaugai. *Socialinės technologijos*, Nr. 2(2), 483-501.
41. Lodder, A. R. (2017). Directive 2000/31/EC on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the internal market. *EU Regulation of E-Commerce*. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781785369339/9781785369339.00010.xml> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

42. Luger, E., Moran, S., Rodden, T. (2013) Consent for all: revealing the hidden complexity of terms and conditions. *CHI '13: Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*, 2687-2696.
43. Luzak, J. (2014). Online Consumer Contracts. Amsterdam Law School Research Paper No. 2014-47, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2014-08 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2487222 [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
44. Marotta-Wurgler, F. (2012) Does Contract Disclosure Matter? *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 168.
45. Murray D. A., (2002) Entering into contracts electronically: the real W.W.W. Iš: Edwards, L. ir Waelde, Ch., (sud.) (2002) *Law and the Internet: a Framework for Electronic Commerce*. Hart Publishing, Oksfordas, JK, 17-36.
46. Nolan, D. (2010). Offer and Acceptance in the Electronic Age. Andrew Burrows and Edwin Peel (eds), *Contract Formation and Parties*, 61-87 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3082505> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
47. Pike, G. H. (2004). Shrink-Wrap, Click-Wrap, Now Browse-Wrap. *Information Today*, t. 21, Nr. 3, p. 15.
48. Riefa, Ch. (2009). The reform of electronic consumer contracts in Europe: towards an effective legal framework? [interaktyvus] *Lex Electronica*, t. 14, Nr. 2 Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1679673> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
49. Schwab, K. (2017). Ketvirtoji pramonės revoliucija. Vilnius: Vaga.
50. Stančić, H. (2016) Long-term Preservation of Digital Signatures. Iš: *Technical and field related problems of traditional and electronic archiving*, 481-491.
51. T. J. W. (1958). Contracts-Acceptance by Telephone-Place of Contract. *West Virginia University College of Law*, t. 61.
52. Van Gool, E. ir Michel, A. (2020). The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis [interaktyvus]. *Journal of European Consumer and Market Law (EuCML)*, 136-147. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3732976> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
53. Vandendriessche, J. (2004). Introduction to the Belgian laws on e-signatures. *Digital Evidence and Electronic Signature Law Review*, t. 4, 67-74.
54. 2019 rugsėjo 27 d. Komisijos pranešimas. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais aiškinimo ir taikymo gairės.

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai:

55. BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG prieš Verein für Konsumenteninformation [ESTT], Nr. C-375/15, [2017-01-25]. ECLI:EU:C:2017:38
56. Home Credit Slovakia a.s. prieš Klára Bíróová [ESTT], Nr. C-42/15, [2016-11-09], EU:C:2016:842.
57. Content Services Ltd prieš Bundesarbeitskammer [ESTT], Nr. C-49/11, [2012-07-05]. ECLI:EU:C:2012:419.

Nacionalinių teismų sprendimai

58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-36-781/2022.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-246-1075/2021.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-239-378/2020.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-391/2013
62. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1438/2013.
63. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. spalio 10 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-435/2011.
64. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. kovo 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-1744-629/2021.
65. Civilinių bylų apžvalga. (2010). Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga II (vartojimo pirkimo–pardavimo, vartojimo rangos, civilinės atsakomybės vartojimo teisiniuose santykiuose taikymo klausimai). Teismų praktika Nr. 33.

Užsienio valstybių teismų sprendimai

66. Jungtinės Karalystės Karališkojo teismo 1818 m. birželio 5 d. sprendimas byloje Adams prieš Lindsell, EWHC KB J59.
67. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo 1892 m. sprendimas byloje Henthorn prieš Fraser, 2 Ch 27.
68. Jungtinių Amerikos Valstijų Antrosios apygardos apeliacinio teismo sprendimas 1947 m. gruodžio 23 d. byloje Nr. 50, dok. 20716, Jungtinės Amerikos Valstijos prieš Bushwick Mills.
69. Anglijos apeliacinio teismo 1955 m. gegužės 17 d. sprendimas byloje Entores Ltd prieš Miles Far East Corporation, EWCA Civ 3.

Kiti šaltiniai

70. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIIP-4059- XIIIIP-4077 (2019). Valstybės žinios, XIIIIP-4077.
71. Connective. *Are electronic signatures legally valid forever?* [interaktyvus] (modifikuota 2021-08-21). Prieiga per internetą: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pW3lXt5v2r4J:https://connective.eu/are-electronic-signatures-legally-valid-forever/+&cd=14&hl=lt&ct=clnk&gl=lt&client=safari> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
72. Čekanavičius, A. (2020). Elektroninio parašo naudojimas: ką reikia žinoti? Verslo žinios. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/covid-19-verslui/2020/04/09/elektroninio-paraso-naudojimas-ka-reikia-zinoti> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
73. Deklaravimas.vmi. *Elektroninės deklaravimo sistemos pagalba*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://deklaravimas.vmi.lt/PopupPages/HelpPage.aspx?langext=29f62de2-8117-4f12-b757-7050220df344&wp=wp1667533248&item=2c74d0ee-08ae-4e6f-88f7-db8b9ecf221d> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
74. Dokobit. *El. parašas ID kortelėje: kaip pradėti naudotis?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://blog.dokobit.com/lt/patarimai/el-parasas-id-korteleje-kaip-pradeti-naudotis/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

75. Dokobit. *El. parašų ir el. spaudų ilgalaikis galiojimas*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://pagalba.dokobit.com/article/469-el-parasu-ir-el-spaudu-ilgalaikis-galiojimas> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
76. Dokobit. *Kas yra laiko žyma?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://blog.dokobit.com/lt/teisinis-reguliavimas/kas-yra-laiko-zyma/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
77. Dokobit. *Kiek galioja el. parašu pasirašyti dokumentai?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://blog.dokobit.com/lt/naujienos/kiem-galioja-el-parasu-pasirasyti-dokumentai/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
78. ec.europa.eu. *Digital Signature Service*. [interaktyvus] (modifikuota 2022-03-07). Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/DSS/webapp-demo/doc/dss-documentation.html> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
79. Elektroninis parašas. *El. parašo sertifikatai*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-05-17). Prieiga per internetą: <https://elektronisparasas.lt/el-paraso-sertifikatai/#Id-1611128955231-eb7ec2c2-9980> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
80. Estlin, P. (2017). *The Criteria of a Durable Medium*. Lexisnexis. Prieiga per internetą: <https://www.lexisnexis.co.uk/blog/financial-services/the-criteria-of-a-durable-medium-bawag-psk-bank-fur-arbeit-und-wirtschaft-und-osterreichische-postsparkasse-ag-v-verein-fur-konsumenteninformation> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
81. Eur-lex. *Elektroninė prekyba: standartinės ES taisyklės*. [interaktyvus] (modifikuota 2015-10-13). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legissum:l24204> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
82. Eur-lex. *Saugesnės operacijos internetu*. [interaktyvus] (modifikuota 2016-03-17). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/LSU/?uri=celex:32014R0910> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
83. Fondia. *Elektroninis parašas ir jo teisinė galia*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-08-25). Prieiga per internetą: <https://fondia.com/lt/lt/aktualu/elektroninis-parasas> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
84. Lexile. *Determine the Reading Level of a Text*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-04-09). Prieiga per internetą: <https://lexile.com/educators/tools-to-support-reading-at-school/tools-to-determine-a-books-complexity/the-lexile-analyzer/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

85. Lexile. *Prepare for College & Careers*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-01-21). Prieiga per internetą: <https://lexile.com/educators/measuring-growth-with-lexile/college-and-career-readiness/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
86. Manke-Rimkūnaitė, G. (2022). Sutarčių ir kitų dokumentų pasirašymas elektroniniu būdu. Prieiga per internetą: <https://dokas.glimstedt.lt/naujienos/sutarciau-ir-kitu-dokumentu-pasirasymas-elektroniniu-budu/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
87. Oficialiosios statistikos portalas. *Iprotis apsipirkti internetu išlieka*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-08-28). Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/straipsnis-iprotis-apsipirkti-internetu-islieka> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
88. Oficialiosios statistikos portalas. *Prekyba per karantiną: prekes iš lentynų žmonės šlavė tik pavasarį*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-02-05). Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/straipsnis-prekyba-per-karantina> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
89. Pigu. It. (2020). *Prekių pirkimo – pardavimo elektroninėje parduotuvėje Pigu.lt taisyklės*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-04-06) Prieiga per internetą: <https://pigu.lt/lt/t/taisykles> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
90. Puustinen, J. (2020) How to take an electronic signature to court across Europe. Signicat. Prieiga per internetą: <https://www.signicat.com/blog/how-to-take-an-electronic-signature-to-court-across-europe> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
91. Rimkienė, G. (2021). Ką privalu žinoti apie elektroninį parašą tiek juridiniams, tiek fiziniams asmenims? Infolex. Prieiga per internetą: <https://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=54&str=86234> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
92. RTT. *Elektroninio parašo sertifikatai*. [interaktyvus] (modifikuota 2020-02-07). Prieiga per internetą: <https://www.rtt.lt/patikimumo-uztikrinimo-paslaugos/sertifikatai/el-paraso-sertifikatai/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
93. RTT. *Kvalifikuotu elektroniniu parašu naudojasi daugiau kaip trečdalis Lietuvos gyventojų*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-05-05). Prieiga per internetą: <https://www.rtt.lt/kvalifikuotu-elektroniniu-parasu-naudojasi-daugiau-kaip-trecdalis-lietuvos-gyventoju/> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
94. Senukai.lt. (2021) *Pirkimo taisyklės elektroninėje parduotuvėje Senukai.lt*. [interaktyvus] (modifikuota 2021-06-02) Prieiga per internetą: <https://www.senukai.lt/kp/pirkimo-taisykles/x> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

95. Tiketa. (2020) *Uždarosios akcinės bendrovės Tiketa paslaugų teikimo taisyklės*, Nr. 1.4 [interaktyvus] (modifikuota 2020-06-15). Prieiga per internetą: <https://tiketa.lt/LT/Rules#Rules> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
96. Uncitral. *UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996) with additional article 5 bis as adopted in 1998*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce [žiūrėta 2022-04-15].
97. UNCTAD (2021). *How COVID-19 triggered the digital and e-commerce turning point*. UNCTAD. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://unctad.org/news/how-covid-19-triggered-digital-and-e-commerce-turning-point> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].
98. Valstybinės Vartotojų Teisių Apsaugos Tarnybos Komisijos 2021 m. sausio 21 d. nutarimas Nr. 10E-196.
99. Valstybinės Vartotojų Teisių Apsaugos Tarnybos Komisijos 2020 m. gruodžio 21 d. nutarimas Nr. 10E-3004.
100. Valstybinės Vartotojų Teisių Apsaugos Tarnybos Komisijos 2020 m. liepos nutarimas Nr. 7E-2078.
101. Vercruysse, W. (2020) What is an electronic time stamp and do I need one. ec.europa.eu. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/digital-building-blocks/wikis/display/ESIGKB/What+is+an+electronic+time+stamp+and+do+I+need+one> [žiūrėta 2022 m. balandžio 15 d.].

SANTRAUKA

Emilija Bartkutė

Magistro darbe yra analizuojami ir kritiškai vertinami atskiri nuotolinių sutarčių sudarymo būdai: telefonu, elektroniniu paštu ir internetu sudaromos sutartys. Taip pat, kaip neatsiejama nuotolinių sutarčių dalis, tiriama elektroninių parašų teisinė galia Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje ir elektroninių parašų galiojimas ateityje.

Pirmoje darbo dalyje, pasitelkiant Lietuvos bei Europos Sąjungos teisės aktus, atskleidžiama nuotolinių sutarčių sąvoka ir pagrindiniai jų bruožai. Kaip viena iš pagrindinių šių sutarčių savybių, pateikiama nuotolinio ryšio priemonių sąvoka, kuri lemia skirtingus nuotolinių sutarčių sudarymo būdus.

Antroje darbo dalyje, apžvelgiami telefonu, elektroniniu paštu bei internetu sudarytų sutarčių sudarymo ypatumai. Analizuojamas šių sutarčių sudarymo momentas: svarstoma galimybė taikyti siuntimo taisyklę telefonu bei elektroniniu paštu sudarytoms sutartims ir keliamas klausimas dėl ofertos ir akcepto, sudarant sutartis internetu.

Trečioje darbo dalyje, atskleidžiamas bendras nuotolinių sutarčių reglamentavimas taikomas sudarant šias sutartis tarp verslo subjektų bei vartotojo ir verslininko. Išskiriama nuotolinės vartojimo sutarties reglamentavimo specifika ir vertinamas šio reglamentavimo įgyvendinimas praktikoje.

Ketvirtoje darbo dalyje, tiriamas elektroninio parašo, kaip vienintelės nuotolinių sutarčių pasirašymo priemonės, institutas. Pateikiama kvalifikuoto elektroninio parašo teisinė galia, nagrinėjama paprasto bei pažangaus elektroninio parašo teisinė galia ir atskleidžiama problematika susijusi su elektroninio parašo galiojimu ateityje.

SUMMARY

Emilija Bartkutė

This Master's thesis analyses and critically evaluates different ways of concluding distance contracts: contracts concluded by telephone, e-mail and internet. As an integral part of distance contracts, the legal force of electronic signatures in the legal system of the Republic of Lithuania and the validity of electronic signatures in the future are also examined.

The first part of the paper, using Lithuanian and European Union legislation, explains the concept of distance contracts and their main features. As one of the main features of these contracts, the concept of means of distance communication is presented, which determines the different ways of concluding distance contracts.

The second part of the paper provides an overview of the characteristics of contracts concluded by telephone, e-mail and internet. It analyses the moment of conclusion of these contracts: it considers the possibility of applying the postal rule to contracts concluded by telephone and e-mail and raises the issue of offer and acceptance in the context of contracts concluded by internet.

The third part of the paper highlights the general regulation of distance contracts applicable to the conclusion of such contracts between business entities and between a consumer and a trader. The specificities of the regulation of the distance consumer contract are highlighted and the implementation of this regulation in practice is assessed.

In the fourth part of the work, the institute of electronic signature as the only means of signing distance contracts is examined. It presents the legal validity of qualified electronic signatures, examines the legal validity of simple and advanced electronic signatures, and highlights the issues relating to the future validity of electronic signatures.